

המחפז

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

כאוטטריא-אונגריא:

לשנה . . . . . 7 כתרם
 לחצי שנה 3.50
 לרבע 1.75

באשכנז:

לשנה . . . . . 8 כתרם
 ביתר הארצות:

לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.

על המצפה בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.
 אין הנוזה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מו"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרם.

גליון בודד 12 חרם.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש כי אם גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918 הארסה לבית המערכת ולארכיוניסטריה „HAMICPE“

ul. Sw. Sebastjana 32. Kraków. (בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

Kraków, 2 Października 1908.

גליון 5ט

קראקא, ז' תשרי פ' האיני תרס"ח

אם יחטא איש לאיש או עם לרעהו, החוטא יסכן לו, יועיל מהטאתו מדי עשותו לרעהו רעה; בחטאו ינפנו לבו — אך בני מעיו יישו, נפשו עליו תאכל — אך בשרו ישכן לבטה, יאכל פרי מעליו; ואם יחטא איש לאלקים — עמו הסליחה והאריך לו ולא יעור כל חטאו; אך אם לנפשו יחטא איש או עם, אם הכול יחבול לו לא אחת ולא שתיים, כי אם השכם וחבול בכל עת תמיד, מבלי הפוגות — מי ינוד לו ומי ירחם עליו ומי יחבוש לשכרו!

ומי ימנה ומי יספיר את כל הטאת עם ישראל אשר הטא ואשר יחטא לנפשו, לזרעו, לעתידותיו!

הטא ישראל לארצו. מימי הבית הראשון החלו היהודים לצאת מארצם אל ארצות הגוים, ותמלא כל הארץ אותם. בימי המעלה מבבל בחרו רוב בני הגולה לשבת איש תחתיו בכל מדינות שמשלת פרס מהודו ועד כוש, והגוים באו לשבת בערי א"י, אשר לא הושיבו אותן היהודים או אשר יצאו מהן להתהלך בארץ, מראשית ימי הבית השני והלאה. במאות השנים הראשונות אשר חרבן הבית השני הרבו הרועים ועדריהם — חכמי ישראל ותלמידיהם — לצאת מארץ ישראל, ויתר ההמון, „עם הארץ“, נמוג וילך מאין מנהל ומאין חיי רוח, ויניע אליו כאשר הניע אל עשרת השבטים לפנים אחרי צאת מתוכם הכהנים והלוים תופשי התורה, בהניד אותם יד ירבעם בן נבט. — אחרי כן, בכל שנות גלותנו הרבים, לא היתה הארץ לנש ולמשא-נפש בלתי אם לרבנים, לחסידים

צדק ומשפט לגוים, העם אשר אין חלקו את רשעים ואינו עומד למשפט על כל פשע וכל נבלה וכל עון פלילי כי אם מעט מאד מכל העמים, וכל המוקשים אשר ישיתו לו מסבוב על כל דרכי החיים לאין תקומה, הוא מתהלך בתוכם זה אלפי שנים נקי-כפים ותמים-דרך כמלאך אלקים, אשר נשלה משמים ארץ, להיות למופת לבני האדם — ההוא עם כבוד-עון מכל העמים!?

לא! השמים והארץ יענו בנו אחרת, השמים והארץ, הרואים את כל ענינו ולהצננו וסבלותינו בגוים, אשר אנהנו מתעוררים בתוכם, הרואים את כל המוצאות אותנו ואת כל המלטלה אשר מלטלנו ואת כל הנדורים, אשר שבענו מאו גלינו מארצנו ועד היום הזה, הם יענו ויאמרו: הוי נוי צדיק, עם כשה תמים, כרהל לפנינו נזויה נאלמה! הוי עם נושא וסובל זה אלפי שנים, נושא כל עמל וכל פגע וכל מכה, אשר חלו בו בני אלים ממעל וילדי שאול מתחת, ולא יתמרמר ולא יתעורר ולא ינער כארי, ולא ינסה לנתק מוכרותיו, ולא יתאמץ להחלין פעם אחת מכל צרותיו, אשר לא ידעון נוי ואדם תחת השמים — כי אם קל הוא על פני הארץ לנוע, לניזות ממקומו אל מקום אחר, להתגלגל מארץ אל ארץ ומים עד ים, להמיר צרות ישנות בצרות חדשות, להמלט מן הפחת אל הפתח... כמים, כנהרות הוקך הוא תמיד מאין הפוגות!...

האמנם צדיקים אנהנו ואכותינו ולא הטאנו? לא, כי הטא ישראל הטאה גדולה — מכל חטאת איש ועם: הטא הטא עמי — לנפשו ולא לאחרים.

את כל ידירינו וקרובינו, שכרכונו לראש השנה, הגנו משיכים בזה תודתנו ומכריזים אותם בנמה"ט. מו"ל „המצפה“.

חטאת עמי.

(הגיון ליה"ב.)

בחדש השביעי באחד לחדש, לעת מנחת ערב בכל שנה ושנה, יוצאת בת-קול מן הנהרות, מן הווארים, מן האנמים ומכל מימי ישראל, לאמר: הוי נוי הוטא, עם כבוד עון. הוי התולכים לרדת המימה, ילד ושכ, איש ואשה, קטן וגדול, הטאתיהם צרורות בשמלותם וסדוריהם תחת זרועותם ומריקים מעליהם כבד ישא עונותם — ואל מקום שהם הולכים שם הם שבים ללכת לתקופת כל שנה! וביום הכפורים, בשפוך כל ישראל איש את נפשו לפני האלקים בכתי התפלה וידיהם מתנפפות על לבביהם ערב ובקר וצהרים והתודו את עונותיהם, כל עון וכל הטא למינו, אשר יחטא איש לרעהו ואיש לאלקיו: על הטא... ועל הטא... ועל הטא... אבן מקיר תזעק: הוי נוי הוטא!

ומפי הגוים, סופריהם, חכמיהם, גדוליהם וקטניהם, מהחוטב עציהם ועד שואב מימיהם, ישמע ההד בכל ימי השנה ובכל העתים, מימי המן בן המדתא, מנת, אפיון ואיוזמננר ועד היום הזה, קול גדול ולא יסף: הוי נוי הוטא, עם כבוד עון! האמנם? עם המחוקקים והנביאים, עם המוסר ואמונת אמן ודעת אלקים, העם אשר ממנו יצאו

פיליטון.

דודי ר' אליהו מאיר.

זוכרני את דודי כאלו הוא עימד לפני עיני יהודי גבוה ורזה וקנו הלכן יורד על חזהו. פאותיו העבות עודן מעורבות בשערות שחורות. גבות עיניו ארוכות ומתהתיהן נשקפות עינים שחורות מבריקות. נופו הצנום עמף תמיד כמעיל שחור טהור ואזור באבנט עב של משי. ער ראשו כובע שחור נקי המיד. הלוכו לאט, דבורי בנחה ובת-צחוק מרחפת על שפתיו. זהו דודי ר' אליהו מאיר. הריהו לפני, הולך להתפלל, תיק המלית והתפילין תחת זרועו השמאלית ומטה שחור עב ככפו הימניה. הוא מונה את צעדיו, מביט על השוק, על החניות, תר את העירה, כאילו היא רואה כל אלה כפעם הראשונה.

בקלויו לא דבר עם שום אדם, ההפלל עם המנין השלישי, קרא ספר ההלים ו„חוק לישראל“ וקריב לצהרים קפל את מליתו כמתנינות והרך לו לאט הכיתה. זוכרני, אני ואחותי הקטנה באנו פעם בשבת אל דודנו. לא הרכיתו לבקר, כי אהרן משה, בנו של דודי אליהו מאיר, התקוטט עם אבי. דודי קם זה

כך היום לא ישב על הספסל. בלילה לן בקלויו ושפחיו לא פסקו מהפלה. אבל כל אלה כאין לעמה עבדתו כשעת נעילה. הפלת נעילה לא התפלל החון, כי אם דודי. איני יודע מדוע, אבל „חוקה“ היתה לו התפלה הזאת ואלו היו נותנים לי חצי המלכות לא היה מותר על החוקה הזאת. קשה היה להכיר את דודי אליהו מאיר כיו"כ כשעת נעילה. אשרי עין ראההו!

אחרי הפלת מנחה, כטפן המשרת, הערל מרליק את הנרות ונושאם ממקום למקום, כל „העולם“ עיף, צחה צמא, יושבי כעדת נופצעים אחרי מלחמה כבדה. זה עידנו עוצר כחלקראו איזה הפלה בלחש וזה ראשו הלוי לפנינו ונשען על השלחן; רק דודי עורנו עומד על רגליו כגבור חיל וקורא תהלים בקול רם.

השמש יורדת וכאש כוערה נראה מתוך עפאי האילנות. מתחילים אומרים „אשרי“. הכל מרגישים, כי איוו מעמסה הוקלה מעל הלב. התקוה והאמונה ממלאות עהה את מקום הדאגה של אתמול מלפני כל נדרי. בעצלהים קורא הקהל „ובא לציון“ מי זה מהכון עתה! אחרי המלחמה הקשה הלא „ובא לציון“ של חול דבר קמן הוא. הכל מביטים כענג בעד החלון אל החמה היורדת ומתחכאה מאחרי גן החצר. דודו נגש אל העמוד ברגש, כשר צבא מצביא בשעת גמר המלחמה, לפני הזבח המכריע, מליתו מסבס

עתה משנהו, לבוש היה חלם ישן של משי כחול אבל טהור, ככל בגדיו, והגליו הקועות כסנדלים נמיכים. כה ישב לפני שלחנו ועיין בספר. אצל הספר היו מונחים פרי-שבת לברכה וכוס מים עם עסים. בבואנו הכיט עלינו בחן ובחכה, ברמו קראנו אליו יחלק את לחיינו. „נו... אכך?“ שאל ברה"ק. דודי לא דבר בשבת רק בלה"ק.

„אה! אבי?“ ענית, „עודנו ישן.“ „כריינה, כריינה“, קרא דודי בקול מורם מעט. וכאשר נכנסה דודת, הראה עלינו באצבעו: „א, א, פרי-שבתו! ושב לספרו, למד כלחש בנגון ולא דבר עמנו עיד.“

ולא רק בשבת נמנע דודי מלדבר. רומה היה, כי הוצאת מלה מפיו עירה לו ביוקר גרוי. מי שלא שמע אותו ביום כפיר דמה, כי לא יוכל לעולם לפתוח פיו.

ביום כפור נרפך דודי לאיש אחר. הכל עשה בחפזין. בעיו"כ יפנות ערב רץ „אל המים“, כמו בשעת השרפה. בשיבו ברך את כל בני הכית ואת שכניו בחפזין ובקול רם שיא כדרכו. בגמרו את הברכה רץ אל הקלויו כנער קמן. בשעת ההפלה ההנודר כהתלהכות, פה שרא ראינוהו עישה ככל ימית השנה. וקולו החריש את קול כל שאר המתפללים,

ולכל אנשי רוח בעם, אשר כקשו שם קרבת אלקים בחייהם וספלט מנגלול מחלות כמותם, אך לא לרבת העם, אנשי המעשה הפני חיים, שהם, זכרו ציון בפייהם וכמת מלב נשכחה, ויראו על אדמת נכר מנוחה כי טוב ואת ארץ הנזים כי נעמה ויטו שכםם לסכול... עד אם כשל כח הסכל; ואז — בחרו לנוע בארצות הנוצרים מנוי אל נוי וממלכה אל עם אחר, אף כי התרכים פתח פתחו לפניהם תמיד שערי ארצם מעת נלכדה קונסטנטינופול בידם, ואף כי אחיהם, אשר קדמו לשבת בתרכיה, שיהו פעם בפעם, גם לפני גרוש ספרד גם אחרי כן אגרות אל בני הנולה, לקרא להם אל הארץ הזאת. גם גולי ספרד יצאו מרכיתם אל ארצות הנוצרים או אל אפריקה ומעטים מהם אל תרכיה, ומאהה כאו מעט מן המעט לשבת בארץ אבותיהם, כא"י.

וכעת החדשה בקרא נפוליון הראשון, והוא נלהם על עכו, אל היהודים אשר בתרכיה, כי יבאו אל תחת דגלו והשיב להם את ארץ אבותיהם, לא שעו אליו ולא נענו לו. ובנסות אחד הגדולים דבר אל בן-מנחם על-אדות תהות ישראל בציון, הניא הכם-היהודים הזה את לב האיש מאהרי הדבר הגדול הזה, ובאמור משה מונטיפיורי, באהרית המאה הששית ובראשית המאה השביעית, להושיב את נדחי ישראל פליטי רוסיה (אשר החלו בעת ההיא לנוע לאמריקה ולכל אפסי ארץ) על אדמת ישראל ולכונן בתי אוצר בירושלים וכיפו וממשלת תרכיה הופיעה על עצתו, לא נדרשו לו העשירים והעם אשר פנה אליהם — כמשפטם עד היום הזה. חטא ישראל לשפתו — לא רק בשבתם בתוך הגוים, כי אם גם בעור היותם יושבים על אדמתם ואין אדונים להם, מהרו היהודים להמיר את לשונם בלשון עם ועם, לא רק היהודים שבת"ל שמותייהם בשמות הגוים, והם, "עובדי ע"ז במתרה", כי גם כא"י נקראו רבים מן הנשיאים, הזקנים והתנאים בשמות יונים ורומים, ולשון יון חדרה גם למקדש אלקי ישראל... ותחת אשר בני העמים האחרים החזיקו בכל מקומות מושבותיהם בלשונם ובותיהם ובכל דרכי חייהם, והיונים הביאו אתם את ארצם — אם נוכל לאמר בן — אל אסיה הקטנה, אל ארץ ישראל ואל מצרים, אל נגב אמליה (הנקראה כפי הורומים "יון הגדולה") ואל ערי ההוף אשר בספרד, גם הרומים הביאו את לשונם אל כל הארצות, אשר באו גדודיהם לשבת בהן, וישימו אותה כפי יושבי הארץ מעולם — נקרכו היהודים אל הגוים בארצות מנוריהם, אשר גרו עמם, וגם בקרבת ארץ ישראל — באלכסנדריה —

וגם בארצם הם, כתתם כפר את לשונם, את שמותם ואת בנדיהם, ורק את דתיהם שמרו מאלכסנדריה ועד אהרית הימים ויהיו, "אדם בצאתם ויהודים באהליהם". גם מחוקקי ישראל ורועיו לא שמו לב מעולם בלתי אם אל הדת ולא אל השפה, עד כי גם את התפלה גם כל דברי קדושה ועבודת אלקים התירו לאמר "בכל לשון", ובעקבותיהם יצאו המחוקקים, "ורועי-הנפשות" האחרונים וכל העם עד היום הזה. חטא ישראל לספרתו — בהעמידו אותה מימי קדמתה על רגל אחת, על ההלכה והדת וכדהותו בשתי ידיים כל דברי חפץ, אשר לא רוח משפט וחק, כי אם רוח שירה ויפי נוססה כם, עד כי גם המחוקקים האחרונים חשבו כל דברי שיר ומליצה ו"רוב ספורי ההמון במה שאירע ומה שהיה וכו", "ספרי דברי הימים של מלכי האומות וספרי נגון וכיוצא בהם", "באיהה לשון שיהיה", לדברים שאין בהם תועלת אלא אכזר זמן בלבד (רמב"ם ור"ע מברטנורה, סנהדרין פ"ג, הלכה א'; רמב"ם, אבות פ"א), לדברים ש"אסור לקרות בהם בשבת ואף בחול אסור" (ש"ע או"ח סימן שיז); וכזהותו גם בעת החדשה, אחרי אשר הדל לחות בנפ"ת חזות הכל, את הסופרים ואת הספרות, לכל השעפים, אשר לא נהשכו מעולם בישראל, לבלתי דרוש אותם ולבלתי החזיק כם ולבלתי שום לב אם ישתמרו אוצרות הרוח, אשר אצרו ואשר הכינו הכמיו כדורותם ואם יעלו כהתו ויאכרו; תחת אשר לספרות כל עם ועם יתן עתו ולבו, כחו והונו, וגם כל הבלי הגוים ייקרו בעיניו שבעתים מכל חמדת ישראל.

חטא ישראל לכבוד מולדתו ועמו — בהתמכרו תמיד אך להשתנות לעיני העמים, להתכחש גם לו גם להם, לשום נפשו תחת נפש כל שפל-גוים, אשר הוא יושב בקרבן, לכנות בשמו כל היום, ללבוש עורו ובשרו ולרוץ לפני מרכבתו — והוא, העם העתיק האיתן, אשר רב שנים ועמל הורים ומורים עצבותו ויכוננותו ויעשותו לנוי אחד בארץ, עצמו ובשרו לא ימיר, והוה בקרבן לא יכחיד ומוצאותיו מקרם לא ישכח, ורק את נפשו הוא חובל וכבודו לעפר ישכין לא לעזר ולא להועיל. חטא חטאו עשירינו — כתתם בחייהם עבודה ומשכרת לבני הנכר, אוכלי עמי גם באכלם לחם, ובהשאינם אהריתם כמותם כרכה מהונם למוסדות ולחברות אשר לא לנו הם כי אם לצרינו, ואת אחיהם ואת מוסדותיהם לא יפקדו בחייהם ובמותם כי אם מעט; ואצילינו אנשי המעלה — בשומם קיר כרול כינם וכין העם, לבלתי בוא עמו בדברים ולבלתי שום אליו לב ולבלתי דעת את

מבאוכיו ואת מחסוריו התמרים והזוחנים; והכמינו — כתתם פרי רוחם וכשרונם לזרים ולא לעמם ויהיו כעננים העוברים על פני האדמה הצמאה למען הרות דשן את הרוח; ומלאכינו בחירי העם כבתי הנאמנים — בשומם לבם לחפצי כל עם ומפלגה אך לא לחפצי אחיהם ועמם; ורועינו הרבנים אשר היו רפנים יוצאים ובאים לפני הגם ומגרים אותו בדרך הטובה והישרה ועתה התכנסו אל הונ קטן וצר ויבחרו לשכון בערפל ויהיו לאחור ולא לפני והם — כצאן אוכדות מאין מנהל; וראשי קהלותינו, הדורכים על כסתי העם כרגל נאווה מבית והמתרפקים על דודינו ברוח שפלות ועבדות סחוף — בהרבותם בקהלותיהם דברי ריכות ופלגות על ביצה שלא נולדה, על "צל החמור", על כל הכר וריק וכפרצם את בית ישראל פרץ על פני פרץ, תחת להתאמין לרפא שכריו ולחבש לעצבותיו ולקרב את הפירות אחת אל אחת.

והטאים כאלה ובאלה, אשר חטאנו ואשר נחטא לנו ולא לא אחרים יכשילו כחנו לאין תקומה ויורידנו מכבוד וירחיקו ישועה מכנו וישימונו ללעג ולקלם בעיני הגוים, אשר כל ישענו וכל חפצנו אך למצא חן בעיניהם... והמטאתינו אלה לא נמטר בכל נהר ובכל יאור ובכל מקה מים, כי אם — במי הירדן...

"לירדן, לירדן אתו!"

מכש"ן

ענינים מדיניים

תקומת הסלבים באוסטריא. ימים קשים באי על האשכנזים באוסטריא. עברי הימים, שהם היו העם המושל בממלכה הזאת. הסלבים קבלו את תרבותם והם רוצים להיות שוררים בביתם. במדינת קראין, שרוב יושביה סלובנים כוספים ויושבי הארץ הצר לאשכנזים, הם משכרים חלונותיהם קירעים שלמי כתייהם יבתי מסחרם ובופים אותם לרשים הכל בשפה הסלבית. כביהם מתנפלים המשכים על אשכנזים שקמים במקלות ובאגרוף. פגומים נמירים נעשים באוסטריא לאשכנזים. הסכה האחרונה, מלבד הרגש הלאומי, היא אותה הסכה, שגרמה ע"פ רוב את הפגומים נגד היהודים. הריצות האשכנזים עומדת למכשול לסלבים העצלים. בכל מקום שאיש אשכנזי מוסד לו איזה עסק בין סלבים הוא מצליח ועושה עשר והסלבים אינם יכולים לעמוד בפניהם. בבית ועד המדינה בפראג נקמו האשכנזים כמשכים, כי עשר אבסטרוקציה ולא נתנו לישא וליתן בו. הם מעכבים את העבודה בהצעות

והחיל נשמע לו בדיסציפלין נפלאה ועונה בקול רם מרעיש עליונים ותחתונים: "ימלך ה' לעולם...". ובל מה שהחשבה מתנברת מתרבה ההתלהבות ומשכיחה את הרעב ואת הצמא ואת העיפות. אל תישנו אנשי צבא! המצודה נלקחה, הגענו אל מחוז חפצנו, הנה הוא! "פתח לנו שער..." והקהל אחריו. שערי דמעות נפתחים ואנחות חדשות, מרות ואיומות, עמוקות ומשכרות לבבות, ממלאות את הבית. ודודי אליהו מאיר המציבא הולך ומזכיר את אנשיו, כי לא במהרה תשוב עת רצון בזאת. השער פתוח ועוד מעט יעל ועדיין הצרות הישנות, הישנות קימות. ימים רוהחים, דמעות שורפות, נאקות מועזעות וקורעות את הלב לקרעים קרעים, נשפכים בכל פנות הבית. וקול דודי המנצח משתיק את כלם. שאנחו נהבת ברעש הר וולקני כהקיאוי לבת אש בוערה: "בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר האלקים משפלת עד שאול תחתיה!" "ובכל זאת..." וכבי סר מפסיק את הרבוב וכל העם שופך דמעות. כולו האי — ובכל זאת! נשמת כל אחד ואחד כואבת, גרונו מתחנק. נפשו מתעטפת ומתחמאה לפני כסא הדין: ובכל זאת לא ימוש ה' אח עמו.

דומה, כי הקול לא קולו של אליהו מאיר הוא, כי אם אודים עשנים, נחלים עוממות סבית המקרש

את מצחו עד ריסי עיניו האדמרים מכבי. פניו מאירות במין עון, כמין גדלות ונצח והוד שאין להאר צועד הוא הפעם בצעדי גבור מנצח. הוא יודע, כי גורל כל העדה בידו הוא הפעם. כל המתפללים קמים ממושבותיהם ודורי מתחיל מצביא בקול רם ומרעים ומרעיש: יתג-- דל ויהק-- דש — שמייה רכה... אי — אי — אי. והמלים יוצאים מפיו ככדורים מופוצים ולכות המתפללים העצלים והיגיעים מתעוררים פהאום בהתלהבות ובל הפיות משחתפים בנגון העצב והמעורר. הקדיש נגמר והבל פותחים את הסחורים. הנועה בבית, הנסיון האחרון מתחיל. חלפה היגיעה, נעלמה הלאות. הפעם הכל נבורים. "שמונה עשרה" חדשה, שיה חדש עם המלך החפץ בחיים, דמעות חדשות, אנחות חדשות. וכשיגיע כל אחד אל "וחתמנו", הוא מרים את קולו, להראות, כי לא שכח חלילה, כי "ובתבנו" נהפך עתה כנעילה ל"וחתמנו" וכן בשיגיעו ל"וחתום" נשמעה צעקה זו.

תפלת הלחש נגמרה. זו היתה ההכנה. עתה תתחיל ההרעשה עצמה. עוד מצודה אחת והנצחון בטוח. ודודי, השר המציבא, התעורר כארי, אינו מניח את חילו להתקרר, בכל רגע הוא מזכירם מה עליהם לעשות. הוא מגיד להם את גבורת המלך, היושב על כסא דין, לבחון מעשיו ומחשבותיו של כל אחד ואחד.

פורחים באויר הבית ברעש ונופלים אל חדרי לבו של כל אחד ואחד ומדליקים את הניצוץ העצור שם. "ועיר האלקים משפלת עד שאול תחתיה", חוזר דודי לראש והכל רואים לפנייהם המונות מירושלים החרבה, מביהמ"ק החרב, ההרוגים מהגוללים, ונחלי דם שותתים מתוך שערי ירושלים. וקול דודי הולך ושפל, כאלו פס בחו והדמעות ממלאות את אשר החסיר הפה.

פתאם מתרומם הקול, להרעיש את השער האחרון. "שערי שמים פתח", והשמים נפתחים, מאות מלאכים פורחים למטה ומעופפים כחלל בתוך החשכה. מאספים הם את הדמעות כנאדות, להביאם לפני הקב"ה. סבבים הם מעט את התבערה הנוערה, בלכבות ומניחים רק את הניצוץ, אשר לעולם לא יכבה.

ואנשי הצבא קמים בפעם האחרונה לכרבת הפרידה. "הורא" היהודי מדעים כרעם בגלגל: שמע ישראל...! וסלוק שבינה!

או יסור דודי מלפני התבה. במתינות הוא צועד צעדים ספורים בכבל השנה אל מקומו הקבוע. כבר הוא ר' אליהו מאיר הסתון, השתקן והענו של חול. הוא מתפלל ערבית לאט לאט, אין מהירות, עיר צריכים לקדש הלבנה, להבדיל ולתקוע יתד בסכה. וו. נ.

כטלות, בדרשות ארובות, בקריאות השמות בכל ענין וגם בקול שאון והמולה, שהם מעמידים בשעת הוכות. היושב בראש, הנסיך לובקוביץ, היה מכרח להפסיק את המו"מ לימים אחדים ובינתיים באו המניסטרס לפראג, להשקיט את הריב ולעשות פשר ולא עלה בידם. דמשכים חושבים בהפולנים את ועד המדינה בהפרלמנט הראשי של "כמלבתם" והאשכנזים באים ומפריעים את העבודה בו. הרי זה צער לאומי, שאין כמותו. המשכים מתדים, כי הם יעשו כן כמועצת הממלכה ביוון. אבל יש לקוות, כי עד שיפתח הפרלמנט הוויני תעשה הממשלה שלום ביניהם.

סכסוך בין אשכנז וצרפת. בקסבלנקא אשר במרוקא נמלטו מחיל צרפת חילים אחדים ילידי אשכנז אל בית הקנסול האשכנזי. הקנסול שלחם ביד פקידו אל החוף, להעבירם אל ספינה אשכנזית. כאשר נודע הדבר לפקידו צרפת, שלחו שוטרים, לרדוף אחריהם. על הים הרביקוס ולקחים בשבי עם איש צבא אשכנזי וגם הכו את הפקיד האשכנזי. המקרה העלה קצף באשכנז ובצרפת. אך לידי דיב לא יבא. הענין יגמר בפיוס ובהצטרפות. כי באמת שני הצדדים עשו רק חובתם. הקנסול האשכנזי רצה להגן על בני ארצו וצבא צרפת, העומד בשעת מלחמה, יש לו דשות, לעצור בעד הנסים מן המחנה ואף להרגם.

בולגריא החבשית. עוד לא שכך הרעש, שעשתה בולגריא, כאשר נכלם צירה בקונסנטנינופול מאת המניסטר החיצוני, שלא הזמין אותה לסעודה עם חברי הדפלומטים והנה סבסוך חדש. הפועלים במסלת הברזל, ההולכת מוויין למורקיא דרך בולגריא, שבתו ודרשו הוספה על שברם. במקרה הזה השתמשה ממשלת בולגריא ולכדה את החלק מססה"ב אשר בארצה והושיבה שמה פקידים בולגרים וחיל צבאה יעברו שם תחת הפועלים. עתה פסקה השביתה וממשלת בולגריא אונה מוציאה מידה את מססה"ב. היא דורשת, למסור לה את המסלה בהנאים נוחים, כי אינה רוצה שתעבור מסלה זרה בארצה, שיש למורקיא חלק בה. בזה היא רוצה לחזק את עמידה ברשות עצמה. שמועה נשמעה, כי בימים דאלה הכריז בולגריא, כי היא עומדת ברשות עצמה ואינה נכנעת עוד תחת מורקיא. אמנם בפעל אין בולגריא תלויה ברעה מורקיא, אבל ע"פ הברית הברלינית נחשבת בולגריא כגבנעת למורקיא. ואת ההבנעה הזאת על הניר רצתה בולגריא לפדוק מעל צוארה. עתה חורה מדעתה ורוצה להחדק רק במסה"ב. הענין גרם סבסוך גם בין הממלכות הגדולות, כי יש חושדים באוסטריא, שידה במעל הזה, כי היא מחזיקה בסתר את ידי נסיך בולגריא, שבקר בימים האלה את קיסר אוסטריא.

המרידה בפריס. המלחמה בין חיל המלך ובין המורדים עודנה נמשכת. המלך שלח חיל צבא, לכבוש את העיר המורדת מבריס ולא יבול לכבשה. רעב פרץ בעיר, כי אין מניחים להביא כל מיון שמה. ממשלות אנגליא ורוסיא שלחו עצה אל המלך, לעשות שלום עם עמו ולהשיב להם את זכויותיהם. הוא ענוז כי יעשה כמו שעשה הצאר, כאומר: איני צריך להיות אוהב חרות יותר ממנו. ובכ"ו נשמע, כי יקהיל המלך את הפרלמנט בקרוב.

על המצפה.

שיבה לאחדות ישראל.

רעיון אחדות כל ישראל חוזר בימים האלה ובו בש לו גם לבות אלה מגדולי עמנו, שאמרנו: כבר נברתו מקהל ישראל ועלינו להואש מהם. ברעיון הזה נוסדה לפני חמשים שנה חברה, "כל ישראל" חברים (אליאנס) ע"י נטר וכרמיה, להכלית קבוץ כל הכחות הטובים בכל העם היהודי, אשר בכל ארצות פזורנו, לפעול בכל הענינים היהודיים, הדרושים אחדות כל העם, ואמנם פעלה החברה הרבה מאד, להושיע נדחי עמנו הרחוקים, להרים שפלותם, להצילם מכף עדיצים בארצות אויזא ואפריקה וגם באירפה, להאיר חשבם בחכמה ובתרבות אירפית ובכלל לקשור את כל בית

ישראל באגודה אחת, לבל יפרד לחלקיו. לפני קום ההסתדרות הציונית היתה החברה הזאת הכרית האחד שהבר את הלאום העברי. ואולם אחרי כן, כאשר ההגבר השובניסמוס באירפה ועשירי עמנו היו מכרחים להתחשב בכל ארץ על הלאום השולט שם, נמשה גם האליאנס את רעיון האחדות והיתה לחברה צרפתית פוליטית לאומית, שתעודתה להכניס דוח לאומיות צרפתית אל תוך ארצות אויזא ואפריקה, שהעם הצרפתי רצה להשפיע עליהן מרוחה לצרך פוליטי ובלכלי. אז נוסדו חברות באלה גם בארצות אחרות: באנגליא, באוסטריא, ברוסיא (מפיצי השבלה), באשכנז ובאמריקה וכל אחת כרוח הלאומי של ארץ מושבה ואחדות ישראל במלה. ההסתדרות הציונית לא עצרה בח לשבר את המבצרים, שהתגדרו בהם יהודי כל מדינה לעצמם. הרוח הלאומי היהודי נגע דק ביחודי סגולה בכל מדינה ודלג על ההמון הגדול וביחוד על אדירי ההון ועסקני הצבור, שנשארו סחופים בשמת התתבוללות. אבל פמור בלא כלום אי אפשר. השרות האלה של עמנו, שכבר זקנו במטיעה ובכחשם באחדות ישראל, ולא יכלו לפי דעתם להסתפח בגלוי בהסתדרות הציונית, לא נקו בכל זאת מורס הזמן ובקשו עב"פ איזה פתח נסתר, להכנס בו אל הנועת אחדות ישראל. ופתח בזה מצאו בעזרת מנהיגי הציונים ברעיון ועד בלוי קבוע של כל החברות הגדולות וההסתדרות ועסקני הצבור. להכלית זאת נוסד ועד לפי שעה בחרף שעבר, שהקהיל ביום כ"ט מרץ אספת עסקנים צבוריים מאשכנז, מאוסטריא, משווייץ, מדינא ומרוסיא, בכרלין והחליטו, כי הם מוצאים לנחוץ ליסוד הסתדרות כללית יהודית מכל הארצות ומההסתדרות הגדולות, שתיסר ועד קבוע, שיהאסף בכל שעת הכשר ויהעסק ביחוד ביסוד מושבות ליהודים. באספה ההיא נקבע ועד, לבא בדברים עם כל ההסתדרות והחברות הגדולות ועם מומחים לענין יסוד מושבות ולהבין הכל להסתדרות כללית. בידוע לא הסכימו לזה החברות הגדולות והעשירות יק"א ובי"ח, שמנהליהם שקועים במטיעה ופשיעה ורק לפי שלא יכלו להשיב ריקם את השואלים החשובים, הסכימו רק לוועד כללי לא הדירי, שיהאסף בעת צרה גדולה, ובלכר שלא ישתתפו בו הציונים ולא יהודי רוסיא. אך במענה הזה לא רפו ידי אנשי הועד והקהילו אספה שניה ליום 20 ספטמבר בבית הקהל בכרלין. בה השתתפו עסקני הצבור חשובים מאשכנז מאוסטריא מאונגרי, מרוסיא, מאנגליא, מאמריקה, משווייץ, מדינא, מרוסניא, באי כח כל הקהלות הגדולות באשכנז ובאוסטריא (מלכוב היו נשיא הקהלה ד"ר שאף, שמואל פון הורוויץ, ציר הפרלמנט ד"ר לונשטיין, מקראקא היה נשיא הקהלה ד"ר טילעס, מוויין היו יועץ הבניה סמייאסני, היועץ הקיסרי זאקס, יועץ הבניה אסקר מרמורק וד"ר ווייסל, ובן באו מפראג וממרוסאוי.) מן הציונים היו אדלף שמנד, ד"ר מאהלער, ד"ר נבל וד"ר יהושע הוין. האספה קבלה שהי הרצאות של ראש העוסקים ברעיון האחדות, הציוני ד"ר אלפרד נויסיג: ע"ד "חבור כל ההסתדרות היהודיות" וע"ד "עקרי הסתדרות כללית לתבלית יסוד מושבות ליהודים ותכנית עבודה" והחליטה את ההחלטה הזאת ע"פ הצעת ד"ר פאול נתן וד"ר מרטיין פיליפזון: "הכנסיה, שנועדה ביום 20 ספטמבר בכרלין, מסכימה לכנסיה הקודמת מן יום 29 מרץ ש"ז ומכירה את הצרך הנחוץ, לחבר את כל ההסתדרות היהודיות להסתדרות אחת כללית עם מרבז אחד, מבלי לכטל את פעולות כל הסתדרות במקצוע שלה. על ההסתדרות הכללית לעסוק ביחד מנקדת-השקפה אחת בעניני היהודים, שאין ההסתדרות השונות יכולות לעסוק בהם ביחידות. הכנסיה מביעה את הנחיצות, כי כל ההסתדרות הגדולות תשתתפנה בהסתדרות הכללית למטרה אחת וגם תשתדל, כי לכל הארצות, שיש בהן קבוץ יהודי הגון עם חיים יהודיים ערים, יהיו באי כחן בה. הענין נמטר לוועד תדירי, לבא בדברים עם ח' יק"א, התולה את עזרתה לענין הזה בהנאים קשים. על הועד יהיה להבין את סדר העבודה ובפרטי יסוד ההסתדרות. הכנסיה מביעה הסכמה ליסוד מושבות ליהודים בשקודה רבה וביחוד בארצות המזרח ומוסרה

את הדבר הזה ביד הועד התדירי, לעסוק בזה". — ההסתדרות בצרפת עומדות איפא במרדן, ורוצה להפיר את אחדות ישראל, אע"פ שח' בי"ח היתה הראשונה, שהרהה והנתה את רעיון האחדות, ועדיין שמה מעיד על זה. אך יש לקוות, כי הנהגה היק"א ובי"ח, שהן ביד איש אחד, תשובנה מרכזן עב"פ מתוך בושח מפני כל האנשים החשובים מכל ארצות תבל, הרוצים באחדות ישראל, — בפי הנשמע שמה הכנסיה עיניה אל ארצות אשור ובבל, ליסד שם מושבות לגולי היהודים. הארצות השוממיות הן היו בתקופות העתיקות אסם בר ומקור תרבות וחכמה לכל העולם והיום כאשמת המחמדים העצלים, שונאי העבודה ומואסי התרבות, היו למדבר ישימון. ואחרי שבקרוב יגמרו בניני מסלות הברזל בסוריא, כארס נהרים וערב יש תקיה רבה מאד לארצות הן לשוב לקדמותן, אם יושיבו שמה יהודים מאירפה. לארצות הן יש מעלה גדולה, שהן קרובות לארץ ישראל ובכלל הפרוגרמה הציונית. אם אך הסכים יק"א לסדר העבודה של ההסתדרות הכללית ותחפוץ להשתתף בו, תחת למלטל את גולי עמנו לאמריקה הדרומית או תהיה זאת גאולה וישועה לכל ישראל, הנודדים לבקש מנוח בכף רגלם ואין.

מכתבים מערי המדינה.

ויעל'ישקא. מפני האי-סדרים וממשלת התקופים בעירונו, אשר על צכאס עמד הנכד דקקתנ"ו, נמלה קהלהנו במשך השנים האחרונות חלק גדול מ"רפ"ש הקהלות. ע"כ נעים לי להודיע, כי אחרי מלחמת-מצוה כבדה וארובה, עלה סוף סוף בידי רודפי-צדק בעירונו, להדיח את ראשי הקהל — זנבות האודים הישנים ממצבם, ושר-המחוז העביר בשבוע הזה את ממשלת הזדון מן העיר ומסר את הנהגה הקהלה בידי מנהיג מעעס הממשלה (קאמטיסער), הוא הר"ר הערמאנן הירש, ועמו האדונים ראיבן פערלבערגער; מרדכי נאָלד, זיגמונד ראָוענצווייג ומשה נאָטמע. נקוה כי הם יתקנו את אשר עותו הראשונים ויסדרו סדרים טובים בקהלתנו הצריכה מאד לכך.

בע"ב.

ביעמש. אין עיר בגליציא-המערבית, שאוירה כ"ב מעופש באנמישיות בעירונו, ובכית-המועצה ימצאו שונאינו מקום, להדע ליהודים כמוב בעיניהם. בפרט יש לנו שר שוטרים המבלא דצונס בכל שעת הכשר במרץ רב. לפני ימים אחדים היתה פה בחידה למועצות-העיר, ויועץ העיר מר י. גולדברג בקש בשם הצדק והיושר ששה מנדטים יהודיים. נבחר ועד של ששה יועצים וביניהם גם האנמישמי ד"ר ממשויבסקי, וע"פ בקשתו העמידו רק ארבעה קנדיטים יהודים, ושנים נשארו מהתקופה הקודמת. וד"ר ממשויבסקי לא הסתפק בזה, ואסף את האכרים, הבוחרים במחלקה השלישית, וחזקם להתארגן היטב, שלא לבחור ביהודים כלל, כדי שלא יהיו חמאים כל הימים. מעשהו הצליח ובכנן נפל הקנדיט היהודי מר נ. שמיין. לבשתנו התחבר אניטמור יהודי אל צוררינו ועזרם למחוק את שם שמיין ונתן תחתיו נוצרי. והדר, ממשויבסקי בראותו כי הצליח ורכרו עשו פרי במחלקה השלישית, עשה אספה בבית המועצה ודבר לפני העירונים בסגנונו. אבל מר גולד-ברג, פתח פיו בקול אדיר והוביח אולתו של הנואם, עד שרוב העירונים הנוצרים הסכימו לדבריו, והודות למד ה. ברנלז, אשר למרות שהיה לו מנדט בשוח ותר על הקנדיטמור שלו, כדי שתהיה לנו אחדות, נבחר מר י. קורץ, מר א. גולדברג, ומר ה. ברנלז לבא-כת ובהשתדלות מר י. גולדברג בחרה האנטיילגניץ במחלקה הראשונה את מר נ. שמיין, אשר נפל במחלקה השלישית. במח ימלאו הנבחרים היהודים את חובתם וירגיש צער-העם ויכחירו את דשעת צוררינו-זשט, אשר נלאינו שאתה.

המנדטמי

ז. ז. צ. ז.

ז. ז. ז. ז.

מכתב מארץ ישראל.

יפו. מכל קצות ארץ תורקיה וגם מא"י שומעים
אנו כבר ע"ד אספיה, שנערכו שמה ברבר תעודה
ופרוגרסה של מועצת הממלכה, הנכונה להתאסף
בחדש הבא. מתבררים גם מעט מעט תביעותיהם של
העם אל הממשלה.

אבל גם היהודים החלו כבר לקחת איוז עמדה
לנידון זה. בכל הערים והמישבות מקהילים אספות
שונות, שנדונים בהן "ככבד-ראש" ע"ד חם היהודים
אל הפוליטיקה התורקית החדשה, המקפת את כל
השדרות פה. אבל דא עקא, אין לנו אנשים, שיש
להם פה דעה מכריעה או לבה"פ דעה ראויה להשמע
בממשלה. אין לנו בוחרים, שיבטאו את דעה העם
היהודי פה, שמספרו שמונים אלף נפש ושהוא כבר
פקטור חשוב מאד, המשפיע על ההתפתחות בארץ,
לשלוח את באי-בחנה אל מרכז הממשלה, אל המקום,
שרק לו תהיה היכלת להוציא את החלטה האחרונה
ע"ד ארץ תקוהו וממילא גם על העם היהודי כולו.
אחרים מן העם הבינו אמנם את המצב ומתעמלים
לדשום כממשלה בתור עתומנים נתיני תורקיה, אבל
אם עד הכחירות הכאות יהיה כבר לנו סכום של
בוחרים, שישלחו את ציריהם היהודים אל המועצה —
מזה אין לדבר. ישנם אמנם הרבה יהודים ובפרט
כהמושבות כמעט כלם, שהנם זה כבר נתיני תורקיה,
אכל המה הנם צד קמץ בלתי מכריע וקולו אינו נשמע.
אפשר לקוות, שהיהודים פה יבינו את החובה הקדושה,
הרוכצת עליהם לעמם העברי וימלאיה.

ועד יהודי לתעמולה כעת הבחירות גם בן
התבונן כבר, שנבראשו עומרים היהודים הספרדים.
אבל להוצאות גדולות לא נוכל לקנות. באופן הטוב
יבחרו משנים עד שלשה יהודים. לציון דאוויה היא
העובדה, שסוף סוף החלו האשכנזים עם הספרדים
להתארגן מעט. ואם תהיה לנו היכלת לקרב את שני
הגזרים של העם היהודי, שע"י פרוד של מנהגים
דהיים נחלקו מאהנו — תהיה זאת לתועלת גדולה,
גם הקנדידים היהודים יהיו — כמו שאפשר ישער —
ספרדים. אבל הפצים אנחנו לקוות, שגם הספרדים
ידעו ויבינו את האחיות הרוכצת עליהם בדרכם על
סף המועצה התורקית, וכי גם המה יזכרו המיד את
חובתם לעמם ולארצם.

כמו שהודעתו כמכתבי הקודם החלה הפבריקה
של הפירמא המניית שמיין להתנהל ולתהדרל. מפלטה
היא לכאורה פלא, כי בית החרשת הזה כבר מצא פה
את עמדתו הראויה. הדין-וחשבון, שהוציא הועד,
מוכיחים, כי כבר נתחזקו שרשו עמדתו. סבת הירידה
היא ההנהגה הרעה, שאינה מכוונה להכליתתה. הכולנו
שכל המוסדים היהודיים פה נלקו בו, מצא לו מקום
גם פה. וכאשר לא יכלו הפועלים להסכים אל התנאים
של ההנהגה — הכרחו לקרוא שכיתה, וככה הולכים
עדה הרבה פועלים בשל, בעת שבית החרשת הגרמני
של הפירמא וונגר ושותפיו עושה עסקים ומתהדרל
מחורבנה של החרשת שמיין. אופי הוא "הקוליקורא",
שהוציאו הפועלים בשם "אל הקהל". מה הוא סבת
המשבר? — שואל הק"ק — ומשיב: "המנהלים,
אשר מספרם היה רב יותר מדי! השעה עשר הפקידים
קבלו משכרת רמי במלה יותר ממשכרת כל מאה
ועשרים הפועלים, אשר עבדו יומם ולילה בבית
החרשת! הרוחסתם של האקציונרים הגדולים והקטנים
וסכסוכיהם ההמידים! הנה מה שהביא למצב הנכחי
של בית החרשת! מאחורי הפרגוד נשמע, שסוף סוף
יתאמצו המנהלים להביא איזה סדר בהנהגה. אבל
לע"ע נהרם מוסד יהודי חשוב, שיכול היה להיות
לסימכול של התעשייה הארצי-ישראלית העתידה,

על האופק הארצי-ישראלי נתגלתה ההנלות
חדשה. בתוך המתגרים באים בכל פעם גם גליציים
ומשוג חדש למרן, לא פועלים עברים, ב"א בחורי
בתי-המדרש, העוזבים את בתי אבותיהם כראותם
שמקומם צר שמה ונדים בלי מטרה לארץ-ישראל.
החפץ להתחקות על שרשי הגרה אופית בזה, מוכרח
לבוא אל החיים המעופשים בגלות ואז ידע את סבת

נדירת הכחורים. החנוך הרע הכלתי הכליתי, שהבחור
מקבל בבית הירון, המצוקה, שהוא סובל מהם, כל
אלה מביאים אותו להתפרצות מן הניתן, לברוח
מאבותיו מחנכיו, וכלי בר מטרה הוא נסחף עם זרם
החיים. בכל שבוע ושבוע באים הנה בחורים אחרים
כאלה, יש מהם החולבים לעבוד ואחרים נכנסים לבתי
ספר שונים או מקברים איוז משרות כלשכאות.

עיד מעט ויהחילו פה גם החיים העברים במלואם.
לזוי החג מהביננים לערוך נשפים עברים שניים
בערים וגם במושבות, ב"רהובות" ו"בראשין" יציגו גם
מחנות עברים. — העבודה במושבות כבר פסקה
ברובה והפועלים כחכים לעבודה החדשה, שתחל בעוד
שבועות אחדים. — בעת האחרונה יוצאים הרבה
יהודים מארץ ישראל וכתובם גם פועלים.

מ"ז אלול תת"ס. בריש מלר.

מכרוב ומרחוק.

שוונות. כברלין נתקלו בשבת שזכרה ימי מסעות
מסד"ב במסלה התלויה באויר זה בזה, עגלות אחדות
נהרסו ונפלו תהומה, ב"א איש נהרגו ועשרים נמצאו
פצועים קשים וחיים כסכנה. — כלכוב עשו הסוציאליים
ביום א' שבוע זה הפגנה רבה בשביל תביעת זכות בחירה
כללית לועד המדינה. כאשר התאספו אצל בית קפת
החולים והפוליציא דרשה מהם להסדר מאנו לשמוע. אז
שלפו השוטרים חכותיהם והכו על ימין ועל שמאל.
י"ח איש ואשה נפצעו וביניהם ש' כסכנה. גם פקיד
שוטרים ושומר נפצעו מאנבים. — במסד"ב סמוך לוילנא
התנפלו שודדים בכמכות וכאקרחים על מסע והעמידוהו,
כפתו את פקידו הדואר ומנהלי המסע והרגו איש צבא
אחד ושדדו ת' אלף רובל. — אלפנו מלך ספרד ואשתו
כאו לבודפשט, לבקר את הקיסר ולכרו לחדג היובל. —
ראש בנק יהודי בלכוב, יעקב ווייסמאן מעל בבסך הבנק,
ע"י זיופים שונים, נגב שם שמונים אלף כתר וכסף יחידים
כמאה אלף כתר ואת כל הכסף הזה הפסיד בלוטריה
הקטנה. עתה גלה בעצמו את הדבר. — כידוע קומת
ויפנים נמוכה. רופאים מצאו פי סבת הדבר היא רביצת
היפנים על ברכיהם. לפני מ"ז שנה אסר הקיסר את
הרביצה ומאז הולכים היפנים וגדלים, קומתם גדלה הרבה.
— המניסטריום לחנוך האוסטרי נתן רשות לבתי הלמוד
הגבוהים לרפואת בהמות, אשר בוויז ובלכוב, לסמוך את
התלמידים בתאר דקטור. מעתה ישלמו בעד הלמוד, כמו
התלמידים בפקולטט לרפואת האדם. — שנים עשר
פיטנים מחברי שירים, צרפתים ואשכנזים צעירים, שלחו
יד בנפשם בפאריז. — החוליע בעפטרבורג עודה עומדת
בעינה, מאות בני אדם נחלים בכל יום וכשני אלפי חולים
שוכבים בבתי החולים. — באונגרי נתתחה מועצת הממלכה.
הממשלה ערכה הצעה לתת זכות בחירה לכל, אבל הכדל
יהיה בין האזרחים. למקומדים ולמשלמי מסים גדולים
תהיינה ג' דעות, למשלמי מסים קטנים שתי דעות ולשאר
העם רק דעה אחת. הסוציאליים עושים הפגנות רבות
בכל הערים בשביל זכות יסוה לכל.

*

הורגת אחיה. בבית ישראל דאמעס כוויין, איש
חנר המתפרנס מעבודת בניו, לא היה שלום בין שני בניו
הקטנים ובין בתו הגדולה בת ב"ה שנה. שנרחה מבעה
אשר באנריקה, שני אחיה כנוה כנווי בזה. בשבוע שעבר
הכעים אותה אחיה הקטן בן י"ב שנה. ככעסה אחזה בסכין
ותקעתו בלב הנער. הנער נפל חלל תחת ידיה.
עתון יומי עברי בירושלים. מראש השנה והלאה
יוצאה בירושלם "ההשקפה" בכל יום. זהו סמן מוכהק
לאפשרות התחיה העברית רק בארצנו. ברוסיא בין חמש
מיליון יהודים ומחצה מתקים כדחק רק עתון עברי יומי
אחד. באוסטריא-אונגרי בין שתי מיליוני יהודים מתקים
כדחק רק עתון שבועי עברי אחד ובאמריקה ובשאר
הארצות. ביז ארבע מיליון יהודים. אין רק עתון שבועי
קמץ אחד בלנדון. ובארץ ישראל ישנם לשמונים אלף
יהודים עתון. יומי אחד עברי ועתון שני עברי (חכצלת)
יוצא שלש פעמים בשבוע.

שאלת הרבנים בירושלם. ראש הרבנים כפושטא
ר' חיים נחום שלח שני אנשים נאמנים לו לירושלם,
לדמשק ולצידון, להשיגו על בחירת רבנים חדשים
ולחזקו את הרבנים הנכחים מכנס.

הסמינר הלבובי. ראשי ועד המדינה בלכוב
ערכו לפני הועד את ענין יסוד הסמינר, שהיה צריך
להפתח בשנה הזאת. הועד קבל על עצמו לשלם שכר
המורים ושאר ההוצאות ישלמו הקהלות ושאר המתענינים
בזה. הועד שלח כרוזים אל כל הקהלות בגליציא, להודיע
אם וכמה תתחייב כל אחת להרים תרומה. שלישי הפהלות
לא ענו עד היום הזה למרות ההזכרה. עד כה נקבצו
נדבות בעד הסמינר 21.322 כתר ועוד התחייבו לתת נ"ז
אלף כתר ותמיכות תדירות קבועות שמונת אלפים כתר
לשנה. הועד פנה אל יסוד הבארון הירש בוויז ולא רצה
לתת מאומה. בסוף נגלה, כי כל היהודים הארתודקסים
אינם רוצים כסמינר. מקהלות רבות באו אל הועד מחאות
בחתיםות ראשי הקהל והרבנים. הם מתרעמים עד אשר
לא שארו את פיהם. דבר כזה צריך לעמוד תחת השגחת
הרבנים. אח"כ חזרו קהלות רבות מהתחייבותם
ודוד יעו, שלא תתגנה מאומה. כן הודיע במקרה
הזה העם היהודי, כי לא יתן להרכיב אלופים לראשו
שלא מדעתו, שפושעי ישראל ימילו גורלו וגורל בניו
בענין תרבותי חשוב כזה.

אגודת הכורמים. זה ג' שנים מתקימת בפתח
תקה האגודה הזאת וכא יצא לה עוד מוניטין בעולם,
מפני שחסר לה עד כה מנהל, שידע באיזה אופן לתת
מהלכים ליינותיהם המשוכחים, וגם סכום דגון להרכיב
את העסק. והנה כירח ימים שהאגודה הנ"ל רבישה לה
למנהל את מר ישעיהו שטרייט (גליציא), שהשיקע שם
סך הגון והפית בה רוח חיים. והאגודה מתחילה מתפתחת
ופורחת עוד ראוי להעיר, שהרב הנאון שם נמנה בין
חברי ועד האגודה והוא מדקדק מאד על הפרשת תו"מ,
והמהדרין מן המהדרין מזמינים אצל האגודה הנ"ל יין
ומסיקים רצון על צד היותר טוב.

פורים קמץ. בכפר ניקולובסקאי אצל סיוכ הסיתו
שוטרים את היהודים להכות את אנשי המאות השחורות
הנאספים בבית תה והבטיחום עזרתם. כי שם יש ריב בין
השוטרים והמאה השחורה. היהודים הנבערים נפתו והתנפלו
על בית התה ועשו פגרים קמץ לשונאיהם והשוטרים סיעו
להם. היהודים שברו את החלונות, סקלו את האנשים ס
ידו עליהם והרגישו טעם פורים בשושן הבירה לשעה
אחת. כמובן יענשו גם היהודים בלי משא פנים.
בית מדרמה. אשה חולה במחלת הטרטן בכיאלי-
סטוב מתה. ורופאים כדקו אותה והליטו כי מתה, וכבר
הושככה על הארץ, ונרות דולקים למראשותה וחכרה
תהלים נאספה. פתאם המיצה הסתה ותקם על הנליה,
המתפללים נכהלו בתחלה ויתחילו לקרוא "שמע ישראל",
אולם עד מהרה באו הרופאים ויבדקו והליטו, כי אכן
חיה היא. אבל גם עכשיו שנו הרופאים וכעבור שעות
אחדות מתה האשה מות אמת.

פחד מפני הציונות. לקוטנא ברוסיא בא משולח
מישיבת לידא. לקבל את הנדבות בעד הישיבה. שבני
העיר כבר חייבו את עצמם לתת, ויאמר לדרוש ביום
השבת בבית הכנסת וגם הרב נתן את הסכמתו, כי ידרוש.
במודעות האלה נזכרים ישיבת לידא ושם הרב ריגוס,
ויבהל הרב, שלא ידע מתחלה, פי הכסף יקובע בעד
ישיבת לידא, ויצו לקרוע את המודעות, וכיום השכת
צוה להכריז בפקודת הרב שלא לתת אותו לדרוש.
ביד זריים. הנהן התולי פאול ממלכורן בא
לפטרון באמריקה, לבקר את הוריו היהודים החרדים שם
אביו אברהם מגדלסון מווארשא. ובהיותו נער בן עשר
שנים שלחהו אביו לקרובו בפאריז, להכניסו בבית מדרש
לרבנים. שם גזלוהו הישועים וימירוהו וינכזהו להיות
כהן קתולי, ואיש לא ידע עמכותו, אבל הוא לא חדל
מחקור ודרוש אחרי הוריו ובאשר נודע לו, כי הם מתגוררים
באמריקה בא לראותם.
התפתחות א"י. קונסול אמריקה בארץ ישראל
אומר בדו"ח שלו השנתי, כי בחמש השנים האחרונות
גדל המסחר פי שנים בערים יפו, חיפה, עזה ועוד, וזה
לרגלי מסלות הברזל החדשות שנבנו, בשתי השנים
הכאות כשתגמר מסלת שכס"ירושלם. עוד יגדל המסחר

הקולוניות העבריות הנן "גן עדן", בהן עובדים במכונות לפי העת החדשה והארץ לא למטר השמים תשתה מים כי ישקו בידי בני אדם.

יצירת יהודים לברזיליא. ברוסיה ובאנגליא החלו יהודים לנדוד לברזיליא ובימים האלה יצאו מלנדון 50 משפחות, הם לקחו אתם שוחט, שנדיב אחד התנדב לתת לו שכירות מכיסו. בשלשת הירחים האחרונים יצאו לברזיליא מרוסיא 2500 יהודים.

"מ"א. ישראל זגנביל בשיחה עם סופר הדן' כרוניקל אומר: הוא כתב לממשלת ברזיליא, כי עינו פמוחה על הישוב היהודי שם, ואם יצליח יוכל לשלוח לה הרבה מאד אמגרותים, ומקוה כי זה יועיל שהממשלה תתנהג בטוב עם האמגרותים החדשים האלה. האקספדיציה לתור את ארץ היט"א כבר שבה, אחרי שובה מאמריקה וכל הכחיות יהיו נגמרות יוצע הרפורט לפני המונפרנטי שד הועד האינטרנציונלי, שתהיה כוונתו ואם יהיה טוב יחזיקו בסוד עד בוא עתו להגלות ואם יהיה רע יפורסם מיד. ואף גם בעת הדיא אם יהיה אפשר להטות את זרם הנסיעה לארץ ישראל, אז מוכן אנכי לתת את ידי לצינור אס" לא תהיה על יסוד פילנטרופי, רק לפי גודל האידיאה שנתן לנו ד"ר הירצל.

היהודי. צער בעלי-חיים. החברה צער בעלי חיים בפילדלפיא באמריקה הוציאה אזהרה והתראה לשוחטי עופות. בצירקולר שלהם הם אומרים, כי נודע להם, ששוחטי עופות מורטים נוצות העופות בעודם בחיים, ודבר זה אסור עפ"י חקי המדינה, והענש בפעם הראשונה עד 20 דולרים, בפעם השניה עד 50 דולרים ובפעם השלישית עד 200 דולרים או מאסר לשנה. והיו גם מקרים ששוחטי עופות נענשו לשלם 50 דולרים. ולכן הפקידה החברה שומרים, לישמור את הדבר ולתפוש את העבריני. הימורגן זורנל" מעיר, כי כונת החברה על זה, שהשוחטים מורטים את הנוצות מן הצואר במקום השחימה, וראוי ליהודים למחות כנגד זה בעוד מועד. היהודי.

בעל תשובה. אנטשל גוי בא אל הרב כעיו"כ, לבקש ממנו תשובה על השאלה שברך כהמזי בלי מים אחרונים. כדוע? שאל הרב, כי לא היו לו גם מים ראשונים. היה המענה. — ואיך, תמה הרב, אכלת בלי רחיצה? כי אכלתי אצל נכרי, השיב אנטשל. ומדוע אצל נכרי? כי יום כפור היה, ענה אנטשל גוי. ש. מוזס.

משרה הספרות והמדעים.

כל נדרים.

(סוף)

וע' בדניאל ד' ב', כ"ב, בראשית מ"ט, י' שמות כ"ג ל', דברים ב' ב"ט, ג' ב' ועוד רבים ובכלם מתורגם בלשון עתיד. — ומכל אלה ובינו"ב נראה להדיא, שא"א שיבוא בארמית, פוטורום אכסמקום" כתבנית עבר וגם בעברית לא יבוא רק כאשר יקושר עם מה"ח המירות על התנאי ורא באופן אחר. ולפ"ז לא השאר לנו בלש"עצה אחרת רק להקן את נוסח כל נדרים ולומר: דנדר (פעל), דנשתבע (אתפעל), דנקחם (אפעל) ודניקר (פעל חפ"א), כלם בלשון עתיד (ולפי דעה ר"ה).

ובחשבי בה ובה עלה בדעתי לומר כך: בנדרים נמצא לשון-בינוני, שמשמעה לעתיד, כלומר: מכאן ולהבא. ראה נדרים ס' א', ב'; ס' ג' ב'; ס' ד' א'; ס' ו' א'; שבעות י"ט ב', ועוד. ולפ"ז אם היינו אומרים בכל נדרים: דנדרין, דמשתבעין וכו' = (דנדרין-אנן, דמשתבעין-אנן וגו') = כלומר, מה שאנחנו נודרים ונשבעים מכאן ולהבא בשנה העתידה, בודאי היה בשר ונכון בלי כל פקפוק. והואיל שנמצא בעברית וגם בארמית עבר במקום בינוני, כמו: בראשית ד' מ' — שם י"ב י"א — שם כ"ב י"ב — שם ב"ג י"א — יג — שם ב"ז ב' — שם פסוק ד' — שם ב"ט ה' ודומיהם רבים. ובארמית (כת"א): בראשית י"ב י"א — שם כ"ז ב' — שם ל' ב"ט — שם כ"ב י"ב — במדבר כ"א ל"ד — שם כ"ג מ' ודומיהם:

יהיה בנדרוננו העבר במקום בינוני והבינוני הלא ככר ראינו שהוא מובשר לבוא פה במקום עתיד.

שוב ראינו, שלא יהבן לומר בן. הבינוני האמתי בודאי ישמש לפעמים במקום עתיד כמוכן ידוע. אבל לנחות הרי דרגי להשתמש בעבר במקום בינוני ולומר שוב, שיבשר ג"ב בשביל העתיד, שלפ"ז במלו גבולי הזמנים, הוא דבר בלתי ראוי ונכון כלל. ולפיכך שמתי אל לבי לעיין יותר בדבר הזה. וראה נא את אשר מצאתי אחר עיון רב:

בכל אופן נובל להשתמש בפעל עבר להוראת "עתיד-נשלם" כמאמר שהוא מורכב משני פעלים אחד פעל תנאי ואחד פעל מעשי (תולדי) בין שהפעל, האמור בלשון עבר להוראת עתיד נשגם הוא פעל תנאי, בין שהוא פעל המעשי. למשל בבראשית מ"ח ו' (ע' שם רש"י והרננס). הפעל הראשון, שבא להוראת עת"ג, הוא התנאי ושני הפעלים האחרונים — התולדיים, ובמדבר ל"ב ב"ג הפעל הא' העתיד, האמור בשלילה הוא התנאי והפעל הב' בתור עת"ג — התולדי. וראה נא, כי פה יתרנס גם אונקלוס את הפעל הב' — הא חתהון — בלשון עבר. וראה איכה א' ב"א, שמ"א מ' ו'. ובש"ס ירושלמי נמצא במקומות רבים פעלים בלשון עבר, המשמשים להוראת עתיד נשלם. וכמוכן במאמרים המורכבים מפעל תנאי נפעל תולדי, כגון: ירושלמי שבת פרק י"ד הלכה ד' — סכה פ"ד ה"א (שם יש מ"ס וצריך להגיה: "אדחקתון" במקום "אדחקון"); העניית פ"ד ה"ה; ב"ק פרק ו' הלכה ז' (כד רבו דקוקאייסבון פלגא); שבעות פ"ז ה"ב; חגיגה פ"ב הלכה ב' ועוד כמו אלה במקומות אחרים. וכל אלה הפעלים הראשונים בהמאמרים הנזכרים אמורים בלשון עבר להוראת עתיד נשלם.

מעתה נוסח כל נדרים הנרפס במחזורינו נכון ומתוקן הוא. כי גם הוא הלא הורכב משני מיני פעלים: "דנדרנא ודאשתבענא" וכו' הם הפעלים ההנאיים והפעל "יהון שרון" הוא הפעל התולדי ולכן יתכן שיבוא בלשון עת"ג. אבל מדוע הוהקן בלשון כזאת ולא ב"לשון-עתיד" פשוטה? הנה בדעת והשכל נעשה הדבר ויש בזה עומק הלכה כאשר יבירר.

בנדרים ב"ג נרסינן עמ"ש הרוצה בו' אמר אכיי הני ובלבד בו' רבא אמר וגו' וע"ש בדברי הר"ן מד"ה: רבא לא אתי לאפלוני בו' עד: שעל דעה דאשונה הוא עושה. וע' בפ"י הרא"ש ביותר ברור מד"ה: אם התנה בר"ה בו' עד: שלא התנה על דבר זה וגו'. וכך נפסקה ההלכה גם ביו"ד ר"א ב' וביה"ח להרמב"ם פ"ב מהלכות נדרים.

לסכה זאת לא נהקן מאמרנו בלשון עתיד, כי יבלנו למעות שנוכל להתיר את כל הנדרים, שנדרר שנה הבאה, אפילו אם נזכור את התנאי ונבוא להקל בנדרים ושבעות, לבך תוקן בלשון עבר, שהוראתו עת"ג, לומר: אם יקרה שנהיה נודרים מבלי שנזכור את הנאנו, הרי אנחנו מהנים עתה, שנדרים כאלה לא יהיו חלים כלל. — ואני מוסיף עוד בזה: שלפי מה דגרסינן שם (בנדרים) באותו הדף: מרב הונא בר חיננא סבר למדרשיה (כהא דאכיי כמו שפי' הרא"ש) בפירקא, אמר ליה רבא: תנא קא מסתם ליה סתומי (ע' בפ"י הרא"ש), כדי שלא ינהגו קלות-ראש בנדרים ואת דרשה ליה כפרקא... באמת אין דעתנו כלל להתיר שום נדר, שנדרר ב"ש-הדעה, אפילו אותם שנדרר באופן שלא נזכור את הנאנו, כי כיון שאנו אומרים "כל נדרים" בכל שנה ושנה, הרי אנו יודעים היטב (בשעת הנדר) שהתנינו. לפ"ז לא יבוטל שום נדר ומה מועיל תנאנו? אבל אנו מתנים רק על אותם הנדרים, שנדרר בשננה ומבלי דעת ונעבור עליהם בלא יודעים (ודוקא בנדרים שבינינו לבין עצמנו, אבל לא בנדרים שבינינו לבין חברינו, כמו שכתבו הפוסקים בפרוש), שלא יהיו חלים כלל וכלל, כיון שרק בשננה נדרנום ובשננה עברנו עליהם. כלומר אותם הנדרים שכבר נהיה נודרים ונהיה עוברים עליהם בשננה. ועל זה מורים הפעלים בלשון עתיד גשלים. וע' בטור או"ח מכיא את דברי הגאונים (רב מעדיה, רב נטרונאי ורב האי) שאמרו בפרוש: שעקר תקנת כל-נדרים לא היתה רק על נדרים אונסין ושננות. וראיה עצומה לזה, שאנו

אומרים אחר כ"ג: ונטלח לכל עכנ"י בו' כי לכל העם בשננה. ש"מ שעקר אמירת כ"ג לא נתקן רק על נדרים-שננה.

ואם ישאל איש: נדרים שננות ואונסין למה צריכים להתרה או הנאי, הלא גם בלעדיו כל התרה ותנאי מותרים הם, כי אינם חלים כלל בנדרים כ' ב', שם כ"א ב', כ"ה ב', כ"ו א', שבעות כ"ו א' ויו"ד רל"ב י"ג? לק"מ, כי אנו עושים רק לדוחא דמילתא, כי ביום הבפורים אנו רוצים לטהר עצמנו מכל נדרים עון ושמן-חטא (ואכ גם להבא). הלא יודעים אנחנו שגם חטאי שגנה צריכים סליחה ובפרה (כבמדבר מ"ו כ"ג—כ"ח ועוד) ועוד זאת נדע, שלפי עומק פשוטו של מקרא גם הנדרים המפורים צריכים בכל אופן סליחה (שם ל' ו', מ' י"ג. ומ"ש נזיר כ"ג א' הוא ע"ד דרש) וגם עקר הנדר אינו דבר הגון ונכון (ביו"ד ר"ג א', ד'. וע' נדרים מ' א' — חולין ב' א') וקרא כתוב בפ"י: וכי החדל לנדר לא יהיה יכך חטא (דברים כ"ג) וראה קהלה ס' ה'. ועוד שלפעמים נודר האדם בחומו מהוך ההפעלות נפשו וכעבור העתה ישבח את נדרו ויעבור עליו. לבך אנו מהנים, שנדרים כאלה לא יהון חלין כלל. והוה שנאמר: בכלהון אחרטנא—אחרטנא, אתפעל ועת"ג) כלומר לוא נהיה זוכרים בודאי נהיה מתחרמים עליהם. ואוסיף עוד, שכל ענין ההתנאה ובקשת הסליחה מאת הקב"ה הוא מעין מסירת מודעה של שכיב מרע. יען שלא ידע האדם את עתו... ואולי זאת היא סכת הבכיה בשעת אמירת כל נדרים. — ובמ"ש מטולקת המיהת הגר"א בבאוריו לש"ע או"ח ר"י"ט אות ה', ומסולקת גם המיהת ר"ה (נדרים ל"ט) מדוע תקנו לומר ב"ג ביו"ב ולא בר"ה.

וכוא הבינו צוררנו עומק ידיעה הלשון העברית והארמית, כי עתה לא היו תולין בנו בוקי טריקי ועלילות דברים בענין אמירת כל נדרים. אבל להפך נוסח כ"ג יכרר ויגיד את ישרתנו וצדקתנו.

משה יוסף הלמן.

כתפלת יוה"כ. סקילה וכו' על עשה ועל ל"ח בין שיש בה קום עשה ובין שאין בה ק"ע. פירש הר"ד אבודרס ז"ל: יש בה קום עשה הוא חזור על מצות עשה ובין שאין בה קום עשה הוא חזור על מצוות ל"ח. והוא כפל ענין ללא צורך, ואיה איפוא ימצא נכוי כזה לאזהרת ל"ח? וכבר העיר על זה הגאון יעבץ בפ"י התפלה בס' שער הישמים. ע"כ פירש הוא ז"ל: יש בה קום עשה כגון תפלין ואין בה קום עשה כגון ציצית, שאם אין לו מלית בת ד' כנפות אינו חייב בציצית. מיהו בעידן רותחא ענשי עלה. ע"כ. ואחריו נמשכו כל מפרשי התפלות. עיין פי הרו"ה והרש"ג. וגם זה הוא דוחס; איך יהיה נכלל עון קל, אשר רק בעידן רותחא יפקד, עם עונות שענשם הרב סקילה שרפה? ועוד דהל"ל להפך על ל"ח ועד עשה בין שיש בה קום עשה. כיון שמוסב רק על עשה? אכן מאד נפלאתי איך נעלם מעיני כלם עיקר הוראת השם הזה המפורז במקומות הרבה בש"ס ועיקרו במס' מכות י"ז במתניתין: זה הכלל כל מצות ל"ח, שיש בה קום עשה אין חייבין עליה (מלכות). ור"ד לאו הנתק לעשה, שאמרה תורה: אם עברת הלאו קיים העשה שאחריה. כגון: לא תכח האם על הכנים ואם לקחת שלח תשלח; לא תבוא אל ביתו לעבוס עבוסו ואם כאת והעבכת השיב חשיב לו. והיא מלה ממצות ל"ח גרידא. ועין בפ"י המשנה להרמב"ם ז"ל (מכות פ"ג מא), שמנה הלאוין והביא לאו הנתק לעשה בחלוקה מיוחדת. לכן נסמכו פה לל"ח. דסליק מנה. וזה ברור ונכון.

בסדר עבודת יוה"כ: צבע זהורית קשר בשעיר המשתלח. ב' הגאון בעל ישועת יעקב או"ח ס' רמו ס"ס ח: איך השעיר מוציא משא על ראשו, כיון דאינו עשוי רק למצוה בעלמא חשיב משא כמו בפרה ואיך יעברו ישראל על שביתת בהמתם, דהוא איסר תורה? והוכיח מזה דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו רק בשבת ולא ביוה"כ וכ"ש ביו"ט עכ"ל. ומשה דאיכ כשחל יו"כ בשבת איך היה קושר? ומדוע לא נזכר בשום מקום דבשבת לא היה קושר? ועוד דהמשלח הלך עם השעיר וכבר כתב

הפר"ח או"ח תצ"ה. הובא במח"ש ס"ב, דאפי' למ"ד דאינו מצווה על שביטת בהמתו איסור מחמיר איכא ע"ש. וכן העלה הגאון בעל שאנת אריה בפלפולו בדיני יו"כ סי' ע"ב י"ע. אכן מעיקרא לא קשה מדי ונעלם ממנו ש"ס מפורש (פסחים ס"ו) שכן ולא הביא סכין מע"ש (כשחל ע"פ בשבת), מי שפסחו גדי תוחבו בין הרניו ופירש"י ז"ל: ואין זה משא לעבור עקיו משום שביטת בהמתו, דלאו אורחיה בני האי מלאכה ובענין זה הביאו סכיניהם ע"כ. וכ"כ בתוס' ישנים יומא דס"ז ד"ה חולס לשון זהריות: וא"ת למה ידחה הבאת הלשון חוץ לתהום וכו' על ראש השעיר מביאין אותו, דמחמיר כלאחר יו הוא, כדאמרין בפסחים גבי סכין. עכ"ל.

עוד יש: ויכד היתה תפלתו של כה"ג. יה"ר מלפניך ה' וכו' שתהא שנה זו הנאה עלינו ועל כל עמך בית ישראל בכל מקום שהם אם שחונה גשומה ואל יכנס לפניך תפלת עובדי דרכים וכו' ער ולא יעדה עבד שולמן מרבית יהודה (כ"ה בנוסח ספרדים אתה כוננת) ועל אנשי השרון וכו' ובכן כמו ששמעת תפלת כה"ג בהיכל כמו כן מפינו תשמע ותושע. כע"ל גם בנוסח האשכנזים אטיין כח וניטמט מהמעתיקים הראשונים. כי מה מעם בתפלת כה"ג שנה שנבוא לבית מקדשנו. שנה שתוליכנו קוממיות לארצנו, תעלנו ישמחים לארצנו? ועוד טאין לקח הפייטן, כי התפלל הכה"ג בנוסח ארוך כזה וע"פ א"כ, מה שלא נאמר בכבלי וירושלמי וספרא ותוספתא? ובמס' יומא נ"ג ב. מאי מצלי, י"ד מלפניך וכו' בנוסח האמור לעיל וע"ש בירושלמי היה ובמדרש תנחומא פ' אחרי. ועוד הרי שנינו (שם פ"ה מ"א) יומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל. א"כ לא היה רשאי להאריך ועיין כאו"ח סי' תרכא כמ"ז ס"ה ב' שהרגיש כזה וז"ל: כמו שמצינו בנוסח תפלת כה"ג שנה שתעלנו בשמחה לארצנו דוה לא אטר הכי, שהרי ישב בא"י אלא שאנו מכניסין זה למה ששייך לנו. וכן כמ"א שם ס"ד. ואלוראו הגאונים האלה בנוסח אתה כוננת לספרדים לא היו צריכין לדחוק ולשאול: מי התיר לנו להוסיף דברים בנוסח תפלת הכ"ג לומר שפרים מה שלא אמר הכ"ג? והאמת תורה דרכה, כי פה רק השמטת המעתיקים בשגגה ונשאר כמקומו בנוסח הספרד.

יהושע פרעמינגער הכהן.

כי יראה כי אולת יד ואפס עצור ועוזב. (דברים ל"ב ל"ו). בפירוש שהי המלות "עצור ועוזב" נדחקו המפרשים הרבה, איש איש לפי דבנו, הן פה והן בכל מקום, אשר נמצא המכמא הזה בנ"ך ונלאו יחד לעמוד על הבונה המלות האלה, כאשר יראה כל מעין בהן, עד כי אחר מהם קורא ממתיאש ואומר: "והבלל, כל מה שהוא הנות בלשון אין לדקדק על פרטי הוראות המלות לבדן וכו', ואין לחטט אחר עמק כוונתה להריק סגולהה". (אוצה"ש ש' עזב) וה"ר וואלפואהן בכאורו למלכים ב' י"ד ב"ו כותב: "והנה נבר כאר והרגם החכם הרמב"ם ז"ל ענין זה (עיין דברים ל"ב ל"ו) ואף שאמסק שמה שנמצא שם הוא פהרון האמתי מן עצור ועוזב מ"ט טוב ללכת בעקבות החכם והנבון הזה סלכאר באופן אחר, אם לא נמצא באור טוב ממנו". אכן אנכי בכ"ז לא אמרתי נושא, חממתי ומצאתי לפע"ד הפהרון האמתי משהי המלות האלה ואקוה כי מומחים לדבר יסכימו לדברי. עצור ענינו לפי דעתי אָסור, בלומר דבר הנמנע מלעשותו עפ"י החקים. כמו "כי אם אשה יצורה לנו" (שמואל א' ב"א ו') והפך מזה הוא עזוב, ענינו מותר, בלומר דבר העוזב ומותר לכל לעשותו מכלי מעצור. וכמו שיאמר האשכנזי "ראם מין אונד דיון" במונן המונבל על דיני סמונות, וכמו שנאמר בלשון הפוסקים במונן רימיעלי "איסוד והיה", כן ישהמש העברי כמונן רחב יותר, הכולל כל דבר חוק ומשפט במלות עצור ועוזב כלומר אסור ומותר. ויהיה באור הכתוב, "ואפס עצור ועוזב" כמו ואפס סדר חוק ומשפט, כי אולת יד המושל ומצב העם פרוע ללא משפט ולבלי חוק ורא ישימו לב להבחין מה שאָסור ומה שמוהר לעשותו, כי איש כל הישר כענינו יעשה כאין מבליים דבר (אנרחיה) ויתורגם איפוא לפי המלות: "רענן ער ויעה דאם אלעל מאכמ

[רער אָבריקייט] געשוואונדען איזט אונד עס גיכט קיין "פערבאמענעס אונדגעשאממעמעס" כוונה". ולפי הכונה: אונד עס גיכט קיינע, געוועזליבע ארדנונג" מעה". וכעין זה יהפרש היטכ במלכים (ב' י"ד כ"ו) כי ראה ד' את עני ישראל מורה מאד ואפס עצור ואפס עזוב, ואין עוזר לישראל". ונס במלכים (א' י"ד י') ויכל להפרש אל נכון, "והכרתי לירבעם משהין בקיר — עצור ועוזב בישראל" היינו שמפני התקוממות ומרירה העם וכריתה ביה המךך יכרה ג"כ ויכמל בעת ההיא בל סדר חוק ומשפט בישראל.

משה לנדא, קילומיא. אני פירשתי בכאורי לנ"ך, ש"עצור ועוזב" הוא שם מפשט על הממשלה, כמו שהמושל נקרא, מוציא ומביא (ש"ב ה' ב') כן נקרא הפקידו "עצור ועוזב", לפי שהעם נעצר על ידו במחנה ובעיר ונעזב השרה למ"חמה. ובן נקראה הממשלה גם עצר (שם ספ"ט): "מעצר וממשפט לקח" (ישעיה נ"ג ח'), מעצר רעה ויגון" (ההלים ק"ז ל"ט), בלומר ממשלה רעה, כמו שנראה מן הענין. ע"כ נבאו הנביאים על כל מלכי ישראל הברחה עצור ועוזב, בלומר ממשלה מכיחם. ראה גם מ"א ב"א ומ"ב מ' ח'. ונמצא גם הפעל מזה: "זה יעצור בעמי". העורך.

תשובה למורים.

על יסוד הקנהינו הננו מציעים לפני מי שירצה להספח אל אגדתנו דרישות אלו: שההא לו ידיעה רחבה בשפה ודקדוקה (בעיין ובשמוש) וידע לדבר בה בסגנון חפשי וחי; ידיעה מספקה במשנה ובמדרש; ידיעה הגונה בהנ"ך וידע לבאר פרק ספרי בלי עזרת פרוש ופרק מליצי בעזרת פרוש הגין (כמובן), דק במקומות המישיכים בלי שום דחק; ידיעה הגונה בהיסתורה העברית ועד כמה שנתון לזה — ידיעה מספקה בכתיבת ארץ; ידיעה כללית בספרות העברית (ביחוד בספרי המשוררים של ימי הבינים ובספרות החרשה) ושהיו ערוכים ושמורים בזכרונו לא פחות מחמשת ספרי-מופת ושעפ"י בחירת ועד הכוחנים ירצה ע"א אחר מהם גם ככתב; שההא לו ידיעה כללית, אם גם שטחית, במדעים כלליים ושיובח ע"י שעורים לדגמא את הכשרתו להוראה ע"פ השטה המבועיה.

הנבחר ישלם 5 בתרים שכר בחינה. הרצה להבחין צריך להודיע זאת למרכז שלשה ימים לפני כואו. רהטין סוף אלול אתחליט בשם מרכז המורים העברים באוסטריה הנשיא: דפאל סופרמן.

ארגז מכתבים.

מ. וו. ק.: להספד, שעשה בריינין לספרות העברית ב"העורכים, אל תשית לב. ההספד הזה יוצא מאותו המקור עצמו, שיצא ממנו ההספד לכל היהדות של בעל "העתיד" הליבוביץקים הברלינים עובדים בשקידה עבודתם המהרפת, לקעקע באתה של היהדות כלה. כי דוקא בריינין היה מכרה להיות השליח לזה ודוקא כעתון הרשמי הציוני העברי היה ההספד מכרה להתפרסם, אין הרוש, הרי בריינין חותם את הכרויים על ה"סני" עפ רבו בעתון ההוא עצמו, אע"פ שכבר התברר לכל מה היא הכלית המוסד הזה. אנחנו לא נירא ולא נחת מהספרים כאלה, אם אין העם היהודי רוצה בספורי זמה ונכול פה וכ"העתידי" וב"סני", שמטרתם ככול היהדות, אין עוד ראייה, שכבר נקברי השפה העברית וספרותה ודורשיהן נואשו מהן. יתנו להם ספרות עברית-יהודית ויקבלוה בזרועות פתוחות — לוי ב"מ: ברור הדבר, שמנהג ה"ספרות", שכל יהודי בן תורה יורע, שהוא מדרכי האמורי, לא הרבנים ולא יראי שמים הביאוהו לגבולנו, כי-אם גשים יהודיות מתכללות ובורות באויא למרוהו לשם הקוי מעשי זרים משכנותיהן המהמדות, שעדיין מנהגי עכו"ם קדמונים ביריהן. ואחרי שנתמשש המנהג גם פה נתקדש והחרדים יראים לכסלו, זהו אחד מן הענינים שבהם גברה הכורות וההירוטות אצלנו. הש"ע אוסרו, וראה כחיי אדם, שהוא אחרון ובדואי לא חפשי בדעותיו והוא נוטה לכסלו, אלא שנואש מפני אמנת ההמון. כמנן הזה, אחרי שכתב התיאולוג הנוצרי הפרופסור ווינשע, שמנהג הכפרות הוא אצלנו כקרבן ובהוראה בעקר נוצרי, ראוי שכל יהודי יודע ספר וכשל את המנהג ככיתה, להראות שאין לנו חלק במנהג נכרי אלולי ואולוי, בימינו מקבלות גשים מתכללות משכנותיהן הנוצריות את מנהג

הקמת אשרה כהג הלידה ואם יתפשט המנהג בכל ישראל יבאו ימים, שיפחדו החרדים לכסלו ויאמרו גם עליו, שהוא תקון טוב ויש בו סוד. כן נמצאו, שיהודים יראים וחרדים קובעים על מפתן חנותם ורפתם פרטת כרול של סוס, להביא בה ברכה, ואינם יודעים, שהוא מנהג עכו"ם, שקבלוהו האשכנזים מאבותיהם הקדמונים העכו"ם, שקרשו את הסוס להאלילים אָדון וכדור הממונים על הצלחה והנוצרים סקדשים את פרטת הסוס לקדושים לעאנאר. — י"ש שנאפס: בלו כסף מראש אין שולחים ספרי. — י' ר"ב: "הפלים" אינו יוצא. — י' פרידלך: האוצר" ח"ג לא יצא עדיין. — י' נ': אם אין הקנאים בעירכס נותנים לדבר עברית היא עולה או אולת, אבל לכתוב ע"ז מאמר מיוחד אין כדאי. — י' בעק: את המאמר לא נוכל לפרסם. שתי רעות סותרות, בכדי שיתברר הדבר, מפרסמים רק כשאלה עיונית ולא בדבר כזה, שצריכים לעשות, והרעה המתנגדה תפרוע את הדבר. הילדים השבוים בכברק אינם ממורים לא ע"פ תורהנו ולא ע"פ ההוק השולט. כל המרונם הוא, שיקראו על שם אמותם ולא יעיש אבותיהם וכוה יקרה לנו גם בילדים כשרים. אם לא יחפצו משפחות מיוחסות להתחתן בהם אין כל אסון להם. מתיך הקהל לא ידחום ואם יגדלו לאנשים מו ילים ימצאו גם בגות זוגם, אין לנו להיות צדוקים יותר מאנשי בעת הגדולה, שהעלו עשרה יוחסין מבלל ולא עלה על העתם לרהותם, להמטע בגוים. אם אין חשק לקנאים לקבלם אין זה מצדקתם, כי אם משנאתם לכל דבר חדש. — ע"ד ועידת הזרנגון: מהסופרים, ששלחו לנו מאמרים על אדותיה, נבקש לותר על הדפסתם, כי אי אפשר למלא את הגליונות במשך ירחים בענין אחד ולרחית מפניו ענינים נחוצים ממנו, כל הועידה אינה כדאית, כי לא עשתה מה שהכטיחה, כי אם נכנסה לגבול אחר באיגמט המפרוים. — ב. הלפרן: בעל המשפט על הספרות העברית בשנה שעברה ב"גבולט" הלבובי הוא, כמו שאפשר להכיר מלשונו, נער, מאותם הנערים בביהמ"ד המתכגרים לפני עתם, ומתערבים בין הגרולים, הוודעים לרון על הכל וללמד את הכל, רק לא ללמוד. הוא אמנם יליד גליציה, אבל מנערו רוסיא שמע הקטן הזה, שהתנאי הראשון להיות סופר הגון הוא, לבנות את סופרי גליציה וספריהם ואת העתון הגריצני, גם שמע הקטן, שהתנאי הראשון והאחרון לספרות הגונה הוא ענין זמה ונכול פה וזוהמת בתי הזונות, א-לא ארציבשוכ, ואלה הוא מוצא רק בספרי הרוסיים. גם יש להקטן שלנו תרעומות על "המצפה", ככל הנערים בני גילו, יען לא רצה לפרסם "פיקטיוני" ויעצונו ללמוד תחלה כשרם יתחיל ללמד אחרים, והנקמה, עליך לדעתי, מתוקה לנערים כמוהו כספורי עגכים ממש. אלה הם שופטי הספרות בעתון היוטי שלנו.

חיים וואלף וועטשנער	רעניא געמין
מאורשים	ביעטש.
רוקלא.	

האחים ישעיהו ושלוש שמרי"ט מפתח הקוה וממלומץ מברנים את בל משפחתם, יידיהם ומכיריהם כשנה טובה ומתוקה. בנח"ט וכשנה מיבה ומתיקה אברך את מר יעקב כָּאָנעס ואת מר חיים גאלד עכ"ב. משה פוקס — קומרא. מנחס ומרים הירוויץ כרישא מברכים את כל קרוביהם ומיודעיהם בנח"ט ומביעים תורה לכל מברכיהם.

אברהם מהאלער ורעיתו מברכים את כל יידיהם, קרוביהם ומכיריהם בנח"ט ונותנים תורה לכל מברכיהם לראש השנה.

את כל קרובי ומיודעי הנני מברך בנח"ט. אשר אנשיל פריעדמאן — כומשאמש.

הנני מברך את כל מיודעי וקרובי בכרכת נח"ט. יעקבי גרינהייט — פֿאַרוואַלְאָטְשִׁיסק.

מעמקי לכבי אכיעה כמז"ט לאחי היקר מר יצחק וויטהאף מפראבוזא לארוסו עם מ' משארנא בת מו"ה יואל שווערעד מפאטאק ולאָמא.

שמואל וויטהאף — פראבוזא. הריני מברך במז"ט את יידי מר מרדכי קריענעד לכלולת בתו מ' ליליא עם מר יוסף ארנשטיין.

אהרן יצחק אבענר — יודסלב. הריני מביע בזה במז"ט למר שלמה הערץ לקבלו היתר הוראה מצוין מאת הגאון מכרזאן ולמר ליב גלָאָטְשִׁימין ולמר ליבוש שירצברג לארוסם.

צ. ז. דינדרוק. מעמק לבי אברך במז"ט את רעי יקירי מר ישראל מרדכי צעלנער מלימאנובא לארוסו עם מ' פויגל פינקעספֿעלד מניעפאלאמיצע.

בצלאל קארנפערל — גאַרליץ. ברגשי בבור אברך במז"ט את חכרי מר דוד זילבעד ממעלעץ לארוסו עם מ' גיטל וואנדער מטרנוב.

משה מאנענבוים — מיעלעץ.

Koschere Obst-Konserven

Unter Aufsicht des Herrn Rabbfnats-assessors Aron Halberstam haben wir in unserer Obstkonserven-fabrik, eine Abteilung für die Erzeugung von Koschern Obstkonserven wie: Marmelade, Dunstobst, Fruchtsäfte, Obstwein, Po-widel etc. errichtet, deren Verkauf bei vorzüglichen Qualitäten zu den billigsten Preisen erfolgt.

Oferten mit Hechscher versenden bereitwillig

Adolf Fränkel & Söhne
K. u. K. Hoflieferant Biala.

מקבצת החתימה ע"י "המצפה" על ספר העתה

ה ע מ ר

קבץ ספרותי-מדעי, מוצא בארץ ישראל, ע"י ש. בן ציון, בעזרת מיכיל סיפרינו, בארבעה כרכים לשנה.

הכרך הראשון לשנת תרס"ט יצא לראש השנה הבא.

מחיר החתימה לשנת תרס"ט בחוץ לארץ 10 כהרים, לחצי שנה 5 כהרים. מחיר כרך אחד 3 כהרים. להחתימה ע"י "המצפה" הנחה 15 אחוזים ממה נשאר מספר מצומצם משני הכרכים הראשונים של שנת תרס"ח. מחירם ביחד 6 כהרים. לחותמי "המצפה" מחירם רק 4 50 כהרים. כרך א' אינו נמכר בלי כרך ב'. לפנות אל:

Adm. „Hamicpe“, Kraków.

את החוברות ישונו מא"י.

אספת כתבי הקדש תנ"ך.

מאת דר. שלמה רובין.

מחירו 40 הלר ולמו"ם הנחה הגונה. בקראקא נמצא להמכר אצל א. פויסמ ואצל פ. ה. וועטשמיין, שפיטאלג. 20.

מחיי הקראים

ציורים וטפוסים, מאת ר. א. בן פאהן. (עם תמונות המחבר).

התבן: א) סיור ברחוב. ב) הקראי האדום. ג) רחוס מן העדה. ד) המתיהד. ה) דכרוד נפש. ו) המתנצר. ז) אכר מדולדל. ח) שאיפה. ט) מאונס. י) בן. יא) הקראית ושכניה. יב) מקרה לא סהור. יג) סבל הירושה. יד) משפחה חדשה. טו) כאן תכלית. טז) חיי טעות. יז) דלדול.

הספר מחזיק שבעה גליונות תבנית שמינית גדולה, ומחירו רק 1.20 כתר — 1.50 פֿרנק. להשיג מן המו"ל:

Mendel Akselrad, Halicz (Galizien).

מאגרות החיים

ארבעים ואחד ציורים ותמונות ממחזות החיים

מאת יצחק פרנהוף

הספר נדפס הדר על נייר דגל. נמצא למכירה במספר מסוים ומצומצם. — מחירו כתר אחד, עם המשלוח עוד 5 הלר, בכסף או במרקאות. להשיגו הכף אצל המחבר:

Isak Fernhof, Stanisalu.

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686 228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . 176,528 370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . 30,748,986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215,336.— } 13,934,003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividende . . . . . 11,718,647.— }

Folgende Vorteile bietet die Newyorker Germania ihren Versicherten:

- 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres; 2) die Policen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, and auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reisen um die ganze Erdkugel unterlegen keinen besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3 jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizza frei verfügen, gemäss der in der Polizza ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien

Sigmund Gleitzmann, Krakau
Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

הברה-קומנדיטית "ברמל" רוה טין.

הממכר היחיד מ"יין וקאניאק א"י מיקבי רוטשילד המהוללים מאונדת המורמים מרא שויל ציון.

יין וקאניאק "ברמל" המה המשובחים בין יינות וקאניאק א"י, ונחזיר את הקנינים לבל יבשלו בידי המוכרים יין הנקרא יין א"י, העלולים רק להכאיש את המרקא המהוללה של יין וקאניאק "ברמל", כי רבים מהם, אשר לא ידעו להבדיל בין יינות "ברמל" ובין אלה היינות פחותי-הערך דמתקריים יינות א"י.

הפקקים והמנופים של בקבוקיני חרותים בשם "ברמל" וגם האתקקים נושאים עליהם שם "ברמל" ולמען השמר מזוף ידרוש כל איש בפירוש "יין ברמל וקאניאק ברמל". רק היינות שלנו השיגו מדולות זהב על התערוכות פריז (1900) וויין (1906) וכן רק היינות שלנו קבלו תעודות מהפרופסורים: פוש, פריז, וועדינג ארעסה, פאולוועוסקי מלבוט ועוד, ולא היינות האחרים המכונים בשם יין א"י. - אלה המכריזים על מערבם, כי יש להם המדולות והתעודות הנ"ל ידמו באופן מגונה את הקהל. — לוחות המחיר נשלח לכל רורש. יינות "ברמל" בבקבוקים נמצאים למכירה אצל: מענדל גראס ראיטאנא 7; מ. כראנ-רינגער פלאץ גאלוואוסקי 3. נהן בארענשטיין קאזימיראווסקא 5; האמעל קאטיץ ראיטאנא; וולאדיסלאוו קאזאווסקי גראדעצקא 85; אליעזר סינאל קאזימי-רזאווסקא 20, שאף לבוב סיקסמסקא 7, בלם ברכוב; שמעון הארטמאן באריסלב.

זהירו ספני הרמאים!

תורה עם דרך ארץ

בית דספר הראשון בכל הממלכה, אשר ירכשו להם בני יהודים תורה וחנוך יהודי נמור בחדר עם מדעי כה"ם הכלליים אשרי האיש, שיוכל לשלוח את בנו אל

הגימנוזים העברי

אשר באונגאריש כראד תחת הנהגת הרב הגאון ד"ר מאיר יונג, שם ילמדו התלמידים כל עניני הלמוד של גמנוזים וגם תורה, ג"ך, דקדוק, ש"ס ימפרשים, ויחנכו בדרך התורה וי"ש. תלמידים מגרציא ילמדו פה גם פיזיקה ועיתות להתחנך במחיקת. ההכנה פה בשפת אשכנז, כהור הממיר דמעון ומזונות בשרים מחמישים כתר רהיש ולמעלה. יתר הפרטים מודיע:

Rabbiner Dr. M. Jung
Ung.-Brod (Mähren).

כאמס ופחמים

ממכראות אשר בגרציא ופריסען וגם קארטווענען ופשעטסא במקח השיה מושלח ישר לכל החנות מסלת הברזל:

D. Goldstein, Oświęcim.

געוואלד מיינ פעקיל!

דאנערשטאג אום 24 ד. מ. איז מיר אויף דער באהנשטאציען יאסלא, גע'נב'מ געווארען א פאקסט פערפאקט מיט בלויען טוך אינד אין רועמען פֿערבינדען, ענט-האלטעט אינמער אנדערע פֿאָליגענדעס: 1 סאָבעל-שטיימעל (אין אייניגע שפיצען געפינט זיך דער נאמען ואסמער), א טריה, א זירענע בעקישע, 4 זילבער-לעפֿעל, 2 בעכער, 2 לייכטער אויס זילבער, א דאקען קלייד מיט א בלווע, א פאאר שעווראָן שוהע, 2 מחזורים, א פלוחה, א חלה-מישעפֿיכה, א שטיק וואָללשטאָף, א סאטם-הויט אונד נאך אנדערע קרייניג-קייטען. איך בעט אלע עהרליכע לייט, טאמיר האט ווער א ידועה פון דער גנבה ארער א חשר אויף יעמאנדען, מיר דאס באלר מודיע צו זיין, און ער וועט בע-קומען א ענטשפערעכענדע בעפֿאָהנונג, אויף דער אררעסע:

Isak Sommer, Kołaczyce.

לעמבערגער יודישער

פאלקסקאלענדער

סיערצעהנטער יאהרגאנג.

לוח לשנת תרס"ט לוח לשנת תרס"ט רעדיוגיש פון גרשם באדער

מיט ארטיקלען, ערצעהלונגען און גע-דיכטע פֿון: ש. י. אימבער, י. ל. ברוכאוויטש, א. גיטלעווסקי, מ. וואנדערווילד, יהואש, ל. יפה, מאקס נאָרדוי, י. סלאָנימ, ראובן פֿאהן, יצחק פֿערנהאָף, משה פֿערנהאָף, י. ל. פֿרין, ד. קלינגהאָפֿער.

דאס בוך ענטהאלט 212 וויטען נרוים-פֿארמאס. פרייז 80 העללער.

צו בעציעהען ביי:

Gustav Bader, Lemberg
Sonnengasse 27.

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten!

Graetz, Gesch. d. Juden 13 Bde.
Meyers, Convers. Lexicon 20 "
Brockhaus " 17 "
Spamers, Jll. Weltgesch. II "
Brehms Tierleben 11 "
Leixner, Literaturgesch. 4 "
Kaufm. Bibliothek 5 "
Weltall und Menschheit 5 "
Allgem. Naturkunde 10 "
Sämtliche Klasiker (illustr.)
Gediegeme Belletristik "

Alles in neuesten Auflagen, prachtvoll gebunden liefert gegen Monatsraten von K 5.— aufwärts:

A. WEISSMANN
Podgórze (Galizien).

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכסיהונג (אללע מעסאָדען). האַנדעלסקאַררעספּאָג-דענק, דייטשע שפראכלעהרע, קויפֿט. רעכנען, האַנדעלס-א. וויכעלרעכט, וואַרענקונדע, געאָגראַפֿיע, שענשייבען, וועלטגעשיכטע, עספערענסאָ-וועלשפראכע, סטענאָגראַפֿיע (אללע סיסטעמע) א. ו. ו. קאַנן יעדערמאַנן אָהנע בעזאָנדערע פֿאַרקענטניססע אים בריעפֿליכען ווענע אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען. — האַנאָראַר מאַססיג. — ביי גלייכצייטיגער טיילנאַהמע אַן 4 לערר-פֿעכערן.

Stenographie gratis

אַנפֿראַגען נור געגען רעסורקאַרמע. פֿראַספּעקטע גראַטיס. פֿראַכעבריעטע אַ 1,50 פֿראַנקאָ. ערפֿאָלג גאַראַנטירט!

Erstes commercielles Unterrichts-Institut.
Abteilung für briefl. Unterricht
A. WEISSMANN, Podgórze-Krakau B-E.

צור בעפארשטעהנדע ימים טובים עמפ-
פעהרע מינע

בוכה אנד לונג

מיט רייך אספארטירטעס ראנער פאן
מחורים הפילן, מוויזע, ציצית, מליחות
קאפלעך, נארטלען צי זעהר ביליגען פרייען

Salomon Gemeiner, Krakau
Josefsgasse 1,

אויסווערטס שיקע געגען אנגאבן, רעסט
נאכנאמען. רעלע עט פראפאטע בע-
דיענונג, סאָדע ווארע.

מעטה משובח

J. B. RAPAPORT
Dąbrowa bei Tarnow
GROSSMETHBRAUEREI
Gegründet im Jahre 1878.

עטפֿיערע זינע אילגעמיין געהרג-
טע ערצינגע אין פֿערשידענע
סארטען, א. צ. : ראטהען, ווייסען,
דאפּעלמעטה, קאפּאוויץ, קאלניאק,
ווישינאק, אלטער ביטעלען-מעטה,
אללא מאלאנא צי ביליגען פֿרייען;
פֿערנער: גייענעוואקס און שלאָרע-
האניג פֿיר קאלאניאלוואַרענהאַנדלונג-
גען. — פֿיר רעלע בעדיענונג אונד
פּאלסטע צופֿירענעהייט ווירד
נאַראַנטירט.

Jsidor Krieger

Friedland bei Mistek (Mähren)
פֿערזענדעט פֿיהרמאַנס אינדי פֿיאָקער-
פֿייטשען אויס פֿרימא קערן-לעדער גע-
שניטטען צי ביליגעסטען פֿרייען. פֿערוואַנד
פֿער נאַכנאַמען.

כח דהתרא עדיה!

כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא באסור
יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש

EXCELLENT
כשמו כן הוא, טיב ויפה וריחו נעים ומועיל
לגלוח הזקן כרגעים אחדים עצהו"מ.
הירא דבר ה' יוצא בזה ידי חובת המקום
וה"ח הבריות. מחיר תבה אחת בהר יחצי.
שתי תבות שני בתרים וחצי. ע"י נאכ-
נאמען לא ישיגח באנגליה.

MOSES KATZ

10 Little Pearl str. London E.

פֿרימא נייע

ענגל. מאטיעס

פאסטדערניגע

פֿערזענדע איך אין פּאַסט קאַזי
5 ק"ג, צייקא 30 שטיק, א
— K. 4. סראַנקאַ יעדער סאַ-
ציאן געגען נאַכנאַמען רעס בע-
טראַנעס.

ביי גרעסערען בעשטערדינגען
ערזובע שפעציעל-אַפֿפֿערט צו
פֿערלאַנגען.

Leopold Bertel
Hering-Export Krakau.

טיכטיגע פלאטצאנענטען געזוכט.

Wyd.: | Naftali Hof.
S. M. Lazer.

dopowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukarni S. L. Deutscher w Pgdgórzu

אינע מירליאן קראנען

איזט זעהר שווער צו פֿערדיענען!

**אבער אינע מירליאן קראנען צו געווינען
איזט זעהר לייכט**

ווען מאן קויפט זיך איין לאָן, וועלכעס נאָך 20 יאָהר צו
שפיעלען האט, פאָן דער ערשטען פעסטער פאטערלע-
דישען שפארכאסע דורך זעהר לייכטען מיטעל, ווי אויף
מאָנאַט-ראַטען פֿאָן

בלאז 4 קראנען איין מאנאט

געגען 36 סאָנאַט-ראַטען.

דיעזע לאָזע האבען 4 ציעהונגען יעהרליך, מיט דען
הויפטערפֿערען פֿאָן 400.000, 600.000, 1.000.000,
300.000, 100.000, אונד 50.000 קראַנען, אויסער 847
גרעסערען געבען-טרעפֿערען פֿאָן 1000 ביז 10.000 קראַנען.
יעדעס לאָז מוס געצאָגען ווערען אונד אויף איין לאָז קענען
מערהערע געווינסען ענטפֿאַללען!

שאָן נאָך איינענדונג דער ערשטען 2 ראַטען פאן 8 קראַנען
זענדען וויר דאס ראַטען-לאָז מיט סעריע אונד נומער דעס
לאָזעס אויף גרונדעסען דער קויפֿער אן אללען ציעהונגען דאס
אלייניגע שפיעלרעכט געניעסען.

געכסטע ציעהונג שאן אס 15 סעפטעמבער אונד אס
5 אקטאבער.

**Fleissig, Bankhaus, Budapest
Elisabetring 2.**

מאן קאן אויך העכערע איש אונד זשאַנגן שרייבען!

החנות פתוחה!

כל איש החפץ באמת לברך על אתרונו בשר מטע אחינו בני שבא,
עליו להודו מאד מאד לבל ילכד ברשת המודעות השונות ע"ד, פרי הארץ
לגאון ולתפארת" או בארה המברזים על סחירתם הפסולה בכל לשון המודעים
שיש להם, אתרוגים מאה"ק" או "מירושלים" באותיות גדולות, כי כל אלה
בשר קר יבוסם, לרמות את הקונים התמימים; שבאמת אף אם יש לאחד מהם
אתרוגי א"י, הנם מגנוה, "הערביים", שאין להם כל יתרון בשר — ע"ד
ההרכבה — על כל פסולי קורפו ופארגא, ועליו לדעה כי

האתרוגים מאגודת "פרי עץ הדר"

מבעלי גנות האתרוגים הכשרים היחידים במושבות יהודה, כהבשר כביד
הרב הגאון הצדיק וכו' וכו' כש"ת מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א,
ראב"ד ק"י פו ת"ו, ובהעודות הבר"צ בירושלים ת"ו, שהם אך הם — ולא
זולתם — בשרים ונשמרים מחשש הרכבה; ומתם יתפרנסו
מאות אחינו בני ארה"ק, — נמצאים למכירה הן בתיבות ארגנאליות והן
לאחרים רק אצל הבהבת דלמטה, לשכנו הדרשו ובאדם שמה והשבעו רצון
עצהו"מ. — הקונה למסחר ישיג הנחה הגונה יאת הממכר היחיד בעירו גם
לולבים והדסים למקח השורה.

במקהלות רכבו ד' ממקור ישראל!

**Abraham Epstein & Comp. bei Pordes
Lemberg, Golochowskiplatz Nr. 8.**

**Echtes Specialhaus von Echten
Gramophone-Phonographe
Engros & Endetail**

**JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgasse 71.**

דיעווע אויסוואחל פֿאן יודישען אונד העברעאישען
לאַטען. — עכטער קאָנצערט-גראַמאָפֿאָן מיט די
מאַרקע "שרייבענדער ענגעל" ואַמטט 10
פלאַטמען נור 35 פּלאַרין, נייעמאָד וואָל דייען
בעסטע געלענעהייט פֿערזיימען.
פֿרייזקראַנטע עט הויפטפֿערצייכניסעס אויף פֿער-
לאַנגען גראַמיס אונד פֿראַנקאַ.

למוד מרחוק.

הנני מתכבד להודיע, כי הוצאתי של שים
ושנים מכתבי הוראה ללמוד השפה
העברית מרחוק. המכתבים נותנים את האפשרות
לכל איש לסגל לו את השפה העברית
על בריה ככתב וכתוב. המכתבים כוללים
בקרוב: (1) ספור גדול בשלשים ושנים
המשכים מתורגם בשני אפנים; תרגום מדויק
ותרגום חשבי ערובים לשוב ולתרגום עברית;
(2) 719 הערות אל פרקי הקריאה בדקדוק
ובחקר מלים; (3) 997 שאלות בעברית
לתרגילי הדבור; (4) כל הדקדוק מראשו
ועד סופו מחולק ב63 פרקים עם 76 לוחות עם
תרגילים. נתוחים ותוכנים שונים; (5) פרקי
ספרות בשיר ובפרוזה מעשרים וחמשה
סופרים שונים מן היותר חשובים ומובנים,
ערוכים לתרגום; (6) 32 תאורים וציורים, שיחות,
מכתבי רעות ומשפחה; (7) 76 ספורים וציורים
עבריים, לעבד בהבניות שונות לתרגילי הדקדוק;
(8) 79 ספורים, ציורים ומכתבים אשכנזיים
ערוכים לתרגום עברית לתוכני התרגום והסגנון;
(9) 31 מפתחות לשעורים (83 פתונים);
(10) 8 בחינות (16 מחלקות). תלמודי
המכתבים האלה עושים חיל להפליא, על זה
יעידו מאות מכתבי התודה שבירי. פרוספקט
הנני שילח חנם. מכתב לזוגמא כתר אחר.
S. Walkowski Krakau, Miodowa16

Cur- u. Tafeltrauben

täglich frisch vom Stock,
feinste Edelsorte 5 kg, franco K. 3.50.
L. Altneu, Versecz 15 Ung.

**כשרה זעלכווארעז-פאבריק
A. Finkelstein, Lemberg,
Gołuchowskipl. 2**

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען בעסטע
כשרה דעיקאטעסע; די פאבריק איזט
מיט דען מאדערנעסטען בעהערפֿען איינ-
געריכטעט, ווי ערעקטרישע קראפט
א. ז. ו. אונד ערצינגט

נור פֿרימא-וואַרען,

כהבשר הח"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה

שלום אהרן ראזענשטאל

בעל רסטאורציא בלבוב רחוב קאזימירז
מתכבד להודיע את כל מכיריו ומכפיריו
הנכבדים, כי בראש חדש יוני פתח בית-
מלון נהדר מאד ורסטאורציא ברחוב
הקצבים מספר 13. שניהם ערוכים בכל
מכשירי בתי המלון המפוארים ובתי המרוח
הגדולים ובכל זאת הכל בזול גדול. הסוחר
יהודי ההגון מוצא את עצמו אצלי כמו
בכיתו בחוג מכירים הגונים. המאכלים נעשים
בהכשר גדול וערכים לחיך היהודי הנאמן.
בית המלון שהור ונקי מחלאת העיר הגדולה,
ע"כ בית מלוני הוא במרכז ליהודים
צנועים וישרים.

ערשטע קראקויער מיט עלעקטרי-
שער קראפט בעטריעבענע

כשרה כשרה
**דאמפףזעלכווארען
פאבריק**

מיט דען בעסטן מאדערנעסטען
כאשינען, ערצינגט שענע פרימא
סאראטי וועראנעזער, ברוסט שינ-
קען, קרענווערסעל א. ז. ו. פֿער-
זעהען מיט הכשר של הבר"צ
רפה. עטפֿיעהלט צי

בילדינגסטען פֿרייען.
אויף פֿערלאַנגען ווירד פֿרייז-
קראַנטע עט הכשר איינגעשיקט.

**Emanuel Glaser
KRAKAU, Bożego-Ciała 8.**